

קובץ
הערות וביאורים

בלקו"ש, בשיחות, בנגלה ובחסידות

נצבים-וילך

יום כ"א אלול

חנוכת הבית

770

גליון נה (שנז)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושש לבריאה

ת ו כ ו ה ע נ י נ י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

- ד שבועת אברהם נתבטל בכנסת הארץ
- ד הסלים והביכורים או הביכורים והסלים
- ה בכורים שנטמאו מחזיר הכלי לבעליו
- ה אם בביכורים יש דין דמקריבין אעפ"י שאין בית
- ו ביכורים נתינה לכהנים?
- ח בענין קבורה בכל המתים אם היא מ"ע מה"ת
- יב בטעם המנהג לאכול מאכלי חלב בשבועות (גליון)
- יד כל מעשיך יהו לש"ל ובכל דרכיך דעהו

ש י ח ו ת

- יח שייכות פ' ג-ד דפרק"א לאדה"ז
- יט הכנסת אורחים בשבת
- כ בענין אין מזל לישראל
- כא בענין תחיית המתים בעבודה רוחנית
- כא בענין עשה לך רב
- כב אמיתר אבינו מלכנו כשאינ אורמים תחנון
- כב אם יהי' נדחך בקשה השמים - פ"י שמים

ר מ ב ם

- כג הנחה ברה"ר
- כד פ"י הרב היוני שמובא בראב"ד

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

- כד ברש"י כט, ט זקניכם ושוטריכם
- כד ברש"י כט, יא לעברך בברית
- כה ברש"י כט, יב והוא יהי' לך לאלוקים
- כז ברש"י כט, יז פן יש בכם (הב')
- כז ברש"י כט, יח למען ספות הרגה
- כח ברש"י כט, כז ויתשם ה'
- כט בפסוק כט, כח הנסתרות. לה"א
- כט בפסוק ל, כי תשמע בקול ה"א

בפסוק לא, א למה רש"י לא מפרש כט
 ברש"י לא, יט השירה הזאת ... ח. ל
 ברש"י לא, כ ונאצוני ל
 ברש"י לא, כח הבהילו אלי ל
 רשימת ביאורי כ"ק אד"ש בפירש"י פ' האזינו לא

ח ס י ד ו ת

ישראל לב להשכינה לד
 המאמר נעשה אדם הוא פנימיות הדיבור? לה
 היום קאי על ר"ה או הוא נצחי (גליון) לה
 שם הו"י בעבודת האדם (גליון) לה

ש ו נ ו ת

הע' בסה"מ נביאים לו
 אוצ"ח מב
 לקו"ת מב
 תקס"ג מב
 זהר פ' בא מג
 הע' לאג"ק ח"י"ב מפתח אנשים (גליון) מג
 הע' בפרקי אבות דשבת זו מד

ה ל ו ם ל ו ם

הע' ללוח היום יום מו

ל ק ו ט ל ש י ח ו ת

א. במה שנתבאר בלקו"ש פ' ראה (סעי' ז') דשבועת אברהם שלא לכבוש עיר היבוסי נתבטל תיכף בכניסת ישראל לארץ מצד הציווי דלא תחי' כל נשמה עיני"ש, יש להעיר מהך דסוטה ט, ב, והוא יחל להושיע את ישראל כו' הוחל שבועתו של אלימלך דכתיב אם תשקר לי ולניני ולנכדי, ופירש"י הוחל כו' בטלה לשון לא יחל דברו לפי שהם עברו על השבועה תחילה, עיני"ש. ובמרדכי שבועות רמז תשפ"ג כתב וז"ל: יש לדקדק דב' אנשים שנשבעו זה לזה ועבר האחד על שבועתו השני נפטר מאותה שבועה כדאמר פ"ק דסוטה גבי שמשון שהרג פלשתים אמר ר' חייא בר אבא הוחלה שבועתו של אבימלך כו' לפי שעברו פלשתים על השבועה תחילה, ועי' גם בשו"ת מהר"ם פדוואה בזה בס"י ס"ו, וכן נפסק הדין ביו"ד סי' רל"ו סעי' ו', וכתב בעיון יעקב בסוטה שם שהמקור להדין בשו"ע הוא מהך דכתיב בשמשון, וכן הוא בנקודת הכסף שם וחידושי הגרשוני שם, משמע מזה לכאורה דסב"ל בדרך ההלכה דהשבועה באמת התקיימה עד אז, דאל"כ איך אפשר להביא מזה ראי' לשבועה גמורה (שאינו רק מצד חילול ה') דהשבועה הותרה, דילמא כאן שאני, וע"ד דסב"ל לרבנן בהמובא מגיטין מו, א, לגבי הגבעונים.

עוד יש להעיר ממ"ש הרמב"ם בהל' שבועות פ'ה ה"ח שאם נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתיים הרי זה אסור לאכול מצה בלילי הפסח דמתוך שחלה שבועתו על שאר הימים חלה על ליל הפסח עיני"ש, וא"כ לכאז' עדי"ז י"ל כאן דכיון דהשבועה חלה עד הציווי דלא תחי' במילא מתקיים גם אח"כ, ואולי יש לחלק דבשבועה שלא יאכל מצה הרי כוונתו גם שלא יקיים מצוות אכילת מצה, משא"כ בשבועת אברהם היתה כל השבועה מעיקרא לפני הציווי, אבל לא נתכוון שהשבועה תתקיים נגד ציווי התורה, ויל"ע עוד.

* * *

ב) במה שנתבאר בלקו"ש תבא דלדעת הרמב"ם הסלים של ערבה וכו' נעשים מציאות אחד עם הביכורים, ולכן משנה הסדר ואומר הביכורים והסלים, לא כהמשנה שהסדר הוא "הסלים והביכורים" יש להוסיף בזה מ"ש בהון עשיר (ביכורים שם) דלגירסת המשנה צ"ל כהגירסא בירושלמי דאם נטמאו הפירות הסלים לכהנים, ולכן הזכיר הסלים מקודם לרמז דלפעמים נותן הסלים לבד בלי הפירות, אבל לשיטת הרמב"ם דאינו נותן אז הסלים לכן אומר הביכורים והסלים, עיני"ש.

מיהו שם אומר דכיון דעיקר החידוש (לדעת הרמב"ם) הוא בסלים לכן הוא בא אח"כ, (ע"ד לא זו אף זו) ומהשיחה משמע לכאורה דמשום שהוא חידוש צריך להביאו מקודם עיני"ש,

ועלי כתובות כ,ב, בתוד"ה אחד דבדקאי אקרא נקט המפורש בקרא תחילה עי"ש. עוד יש לבאר סדר המשנה עפ"י המובא לעיל בסעי' ב' מהתוס' יו"ט דהסל פועל חשילות בגוף הביכורים של עני עי"ש, ולכן נקט הסלים תחילה כיון דעל ידם נעשו הביכורים חשוב, משא"כ לדעת הרמב"ם דלא סב"ל מזה, כפי שנת' בהשגחה, שו"ר דעדי"ז תירץ בס' חבר בן לב.

* * *

ג) ועלי מורי' שנה חמישית גליון יא-יב שהאריך לתרץ למה חלק הרמב"ם הדין דבכורים שנטמאו במקומות נפרדים, דבפ"ג ה"ח הביא הדין דחוזר הכלי לבעליו, ובפ"ד כתב הדין דבנטמאו נופץ ואינו קורא, ולא כללן יחד, עי"ש, ולפי השגחה מובן בפשטות דבפ"ג מביא הדין דחוזר הכלי לבעליו רק משום לבאר הגדר דהכלי שנעשה דבר אחד עם הפירות ולכן המצב דהביכורים מכריע גם בנוגע להסלים, אבל עצם הדין דפירות שנטמאו הוא בפ"ד.

ועלי בס' עטור בכורים בהרמב"ם שם, וכן בס' מחשבת הקודש ח"ב סי' כ"ג שמתרצים דגם הרמב"ם סב"ל כגירסת הירוש' דנותן הסל להכהן, מיהו זהו רק אם נטמאו בתוך העזרה דכיון דאי"צ להביא אחרים תחתייהם לכן נותן הסל להכהן לצאת י"ח, אבל הרמב"ם איירי דנטמאו קודם שבאו לעזרה דצריך להביא אחרים תחתייהם, ולכן כיון דלא יצא י"ח בביכורים אי"צ ליתן הסל להכהנים עי"ש, מיהו לפי הביאור שבהשגחה נמצא דאין לומר כן, כי מכיון דכל נתינת הסל הוא משום שהם חלק אחד עם הפירות וכוונת עמהם, מובן דגם כשנטמאו בעזרה אינו נותן הסל, כיון דמצב הפירות מכריע בנוגע להסל.

* * *

ד) בהמבואר בסעי' ז' דבכורים מדגיש תכלית המעלה והשלימות דאינם נוהגים אלא בפני הבית ובארץ ישראל לבד עי"ש.

יש להעיר בזה במ"ש בס' כנסת הראשונים זבחים (ח"ב ע' כ"ב, ובס' תורת הקודש ח"ב סי' ל"א) דמהרמב"ן מכות יט, א, יוצא דלמ"ד דמקריבין אעפ"י שאין בית גם בביכורים יש דין זה, אבל בזית רענן (ויקרא רמז תנ"ו) על הא דאיתא שם: ואם תקריב מנחת בכורים לה' ר' יהודא אומר עתידה מנחת ביכורים לפסוק ולחזור כתב וז"ל: פ"י כשיחרב ביהמ"ק ויחזור לכשיבנה, והראב"ד הקשה דהא כל הקרבנות פסקו וחזרו כשנבנה הבית כו' מיהו י"ל דסב"ל דקדשה לע"ל ומקריבין אעפ"י שאין בית ואפ"ה אין מביאים ביכורים עלי' בזבחים דף ס' ובמכות

פ"ג וסוף שקלים כו' עכ"ל, ובתוס' העזרה שם (פ"ג) הקשה
דבמכות יט, א, איירי בביכורים ממש וכאן איירי במנחת ביכורים,
וגם בביכורים עצמם לא מוכח שם דאין מקריבין כשאין בית עי"ש
ומבאר דכוונת הזית רענן הוא למ"ש הרמב"ן הנ"ל דכיון דאומר
"בכורים יוכיח" מוכח דלכו"ע אין מקריבין כשאין בית, ומנחת
ביכורים כיון דביכורים מקרי כל דיני ביכורים עלה, והטעם
דביכורים שאני מכל הקרבנות משום דביכורים כתיב "תביא בית ה'
דצריך בית ממש עי"ש בארוכה.

ולפ"ז יוצא דלדעת הזית רענן בהתו"כ, נמצא דבכורים
שאני מכל הקרבנות דאף שבכל קרבנות יש דין דמקריבין אעפ"י שא
בית, מ"מ ביכורים שאני דלעולם בעינן בית, וזה מתאים להמבואר
בהשיחה דענין הביכורים מדגיש רק תכלית השלימות.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ב. בהליקוט דפ' תבא ש.ז. מביא דברי הרמב"ם (הל' בכורים
פ"ג ה"ח): הביאם בכלי מתכות נוטל הכהן הביכורים וחוזר הכלי
לבעליו ואם הביאם בכלי ערבה וחלף וכיוצא בהן הרי הביכורים והסלי
לכהנים.

ומבאר שם שבגדר החיוב דנתינת הסלים לכהנים ביחד עם
הבכורים אפשר ללמוד, בכמה אופנים, ומהם: א) די שליכות פון די
סלים מיט די בכורים איז נאר בהבאתם, אבער דער דין אוועקצוגעב
די סלים צו די כהנים איז א באזונדער חיוב נתינה, וועלכער
האט קיין שייכות ניט צו חיוב נתינת הביכורים עצמם.

ב) די נתינת הסלים האט א שייכות צו דער נתינה פון די
ביכורים, אבער די שליכות איז נאר בנוגע דעם חיוב הנתינה, אז
דער חיוב נתינת הביכורים להכהן איז גורר אויך די נתינת הסלים,
אבער ניט אז די מעשה הנתינה פון די סלים איז אינעם זעלבען גדר
ווי נתינת הביכורים.

ג) אדער נאכמער- אז די שייכות איז ניט נאר אין דעם חיו
הנתינה, נאר אויך אין דעם מעשה הנתינה: די ביכורים און די סלי
דארפן געגעבען ווערען בחדא מחתא אין איין מעשה נתינה.

וממשיך שם: וי"ל אז ס'איז דא א נפק"מ לדינא צווישען די
אופנים: לויטן ערשטען אופן, אז די שייכות פון די סלים מיט די
ביכורים איז נאר אין דעם הבאה ל"בית ה"א", די נתינת הסלים האט
קיין שייכות ניט מיט נתינת הביכורים- במילא קען דאס געגעבען
ווערען צו וועלכען כהן עס זאל נאר זיין, ואולי ל"ל אז אויך
לאו דוקא פון אנשי המשמר.

לויטן צווייטן אופן, אז דער חיוב פון נתינת הסלים איז א תוצאה פון דעם חיוב נתינת ביכורים, איז מסתבר אז עס דארף געגעבן ווערן צו די כהנים שבאותו המשמר, אזוי ווי די ביכורים עצמם: אבער לאו דוקא צו דעם זעלבן כהן (כהנים) וואס באקומט די ביכורים; לויטן אופן הג' אבער, אז די שייכות איז-אויך אין דעם אז עס דארף זיין איין מעשה נתינה, איז פשוט אז דאס ווערט געגעבן צו דעם זעלבן כהן (כהנים) ובמעשה אחד מיט די ביכורים.

ואח"כ כותב שהרמב"ם לומד באופן רביעי, שהשייכות בין נתינת הסלים והביכורים עצמה היא גם בהנפצל, עיי"ש באריכות.

ויש להעיר מהזהר הרקיע ס' קנו שבביכורים אין בכלל מצות נתינה, שלכאורה כוונתו, שמשולחן גבוה קא זפו, ועיין באור שמח פ"ג מהל' ביכורים: אבל אנן דקי"ל דהנחה ע"ג מזבח מעבבא דתני ב' קרא אי"כ הנחתו ע"ג מזבח מתירתו, הוי כמו שזכו אותן מע"ג מזבח ואתחלק לאנשי משמר כלל קדשי מזבח שהקרבתן לגבי מזבח מתיר אותן לכהנים... עיי"ש.

ובחידושי רבינו חיים הלוי הלכות ערכין וחרמין פ"ו ה"ז: משא"כ בביכורים דהם מהדברים הנותנים לאנשי משמר, אי"כ לית בהו בין נתינה ולא דין טובת הנאה ואע"ג דבידו ליתנם לאיזה משמר שירצה לית בהו דין נתינה... עיי"ש.

ועייג"כ השקו"ט בכו"כ מקומות שכהנים משולחן גבוה קא זכו בבכורים...

ולפ"ז מהו השקו"ט בהשיחה ע"ד הנתינה לכהנים, ולאיזה כהן צריך ליתן, וכו'. הרי אין כאן בכלל מצות נתינה, ופשיטא שאינו מצוה על הבעלים.

אבל קושיא מעיקרא ליתא, כי בלקו"ש שם מדובר ע"ד הלשון ניתנים לכהנים שבמשנה (בכורים פ"ג מ"ז), ובגמ' ב"ק צ"ב, סע"א), ספרי (פ' תבא), ולא מדובר שם ע"ד המצוה או החיוב שיש על הבעלים, אלא שבגדר נתינה זו באיזה אופן שיהי' (אע"פ שאין בזה חיוב) י"ל בכמה אופנים. וע"ז ממשיך לבאר שם. וק"ל.

הרב יעקב דובראוו

- ברוקלין נ.י. -

ג. בקובץ הערות וביאורים (אהלי תורה) גליון שמיט, סעי' ב', הביא הרב אברהם יצחק ברוך שי' גערליצקי מה שכתב כ"ק אדי"ש בלקו"ש פ' פנחס ש.ז. הערה 7, וזלה"ק: "מצוה רל"א - קבורה (ל' הרמב"ם ב"מנין המצות" היא "לקבור הנהרג ביומו". אבל בסהמ"צ כו' "ול' ספרי כי קבור תקברנו מצות עשה והוא הדין בשאר מתים כו", וכ"מ ביד הל' אבל פי"ב ה"א, וראה הכותרת להל' אבל סוף מצוה א'").

והעיר הרב הנ"ל על"ז, והנני להעתיק לשונו אות באות

ועי בחי' מים חיים מהפרי"ח הל' אבל שהקשה דמ"ש הרמב"ם (רפ"ד מה' אבל) שהוא מדין גמ"ח סותר למ"ש בסהמ"צ שיש מ"ע דאורייתא. וכתב ע"ז בנמוקי מהרא"י שם לתרץ דעצם הקבורה הוא מ"ע דאורייתא, וגמ"ח הוא רק ההכנות לקבור כמו לצאת לפניו ולחפור הקברו' עיי"ש. אבל קשה לתרץ כן דהרי הרמב"ם נקט גם "לקבור" משמע דגם עצם הקבורה הוא מדין גמ"ח ועי' גם בסהמ"צ שורש א' וב' שהרמב"ם תמה על הבה"ג שמנה בקור חולים קבורה כו' למצוות בפ"ע וכולם נכללים במ"ש ילכו בה דהיינו גמ"ח, עיי"ש. משמע ג"כ דספ"ל דאי"ז מצוה מה"ת, ולאידך הובא בההערה מ"ש בריש פי"ב שהקבורה מצוה שנאמר כי קבר תקברנו. ועי' גם בשיבלי הלקט עניני שמחות סי"א שהביא מהירושלמי שהוא מצד גמ"ח, ובשו"ע אדה"ז ריש סי' תקכ"ו מבואר שהוא מ"ע מה"ת עיי"ש, וכן בקו"א סי' תצ"ה ס"ק ג'.

"ועי' שדי חמד (כרך ג') מערכת ק' כלל ל"ט שהאריך בזה. וכן בס' עינים למשפט סנהדרין מו, ב. ומתמצים דמ"ע דקבורה מוטלת על הקרובים לבד ע"ד דמצינו לגבי כהן "לה יטמא", ובהא מיירי בריש פי"ב ובסהמ"צ, אבל בשאר המקומות איירי ב"בוגע לשאר העם, דאצלם ה"ז רק מדין גמ"ח, עיי"ש בארוכה. ויל"ע בהל' סנהדרין פט"ו ה"ח דבהרוגי בי"ד נקט מ"ע, ובשאר המתים נקט רק דעובר על לאו עיי"ש, ולא כתב שמבטל העשה, וכ"כ בהל' אבל פ"ד ה"ח. ועי' בהתורה והמדינה קובץ ה-ו ע' רי"ד והלאה." עד כאן לשונו.

ב. ויש להעיר על מה שכתב:

(א) במחילת כת"ר טעה בהבנת דברי הנמוקי מהרא"י.

דאיך אפשר שהגאון מהרא"י טעה טעות פשוט וברורה כזה. וכי לא ראה מה שכתב הרמב"ם? ובפרט שהמדובר הוא באותו רמב"ם שהוא בא לפרש! ואשר לדברי הרב הנ"ל נמצא שהגאון מהרא"י עשה את עצמו כאלו לא כתב הרמב"ם "ולקבור".

לכן אמרתי נחזי ספר ונראה, ואותיות מחכימות. (נמוקי מהרא"י נדפסו בסוף הרמב"ם דפוס ווארשא, דף ככו, ב), וז"ל:

"ועיל' בס' מים חיים בלקוטיו שהעיר על מש"כ רבינו על הקבורה דהיא בכלל גמ"ח, תיפוק ל' דהא מ"ע מה"ת הוא כמ"ש רבינו בהל' סנהדרין פט"ו (ועי"ש בלח"מ שכתב דעשה דקבור כו'. מיהו גל' הילקוט שהביא הגר"י ז"ל שם במסכת סנהדרין מבואר בהדיא דגם בשאר' מתים נוהג עשה דקבור תקברנו עי"ש. ועיין שו"ת הרדב"ז ח"א שדעתו ג"כ דהעשה אינו נוהג בשאר' מתים וצ"ע מגל' הילקוט). ונ"ל דדעת רבינו דעיקר הקבורה הוא ממ"ע דקבור רק ההכנה עד הקבורה לצאת לפניו ולספוד ולחפור קבר שעד הקבורה זו הוא מכלל גמ"ח. וזהו שחשב רבינו ההכנה עד הקבורה עד ולקבור. וכן מש"כ הגמרא על קבורת מתים גמ"ח היינו העסק שעד הקבורה". עכ"ל.

- מש"כ "ועי"ש בלח"מ שכתב דעשה דקבור כו"י. הנה בלח"מ בהל' סנהדרין פט"ו ליתא. אבל כן כתב הלח"מ בהל' אבל פ"ד ה"ח. -

הרי, דהמהרא"י כתב, "וזהו שחשב רבינו ההכנה עד הקבורה עד ולקבור".

ולכאור' יוקשה, דאיך כתב שהרמב"ם חשב "עד ולקבור", הלא זה היפך המציאות.

לכן נלפענ"ד בהכרח צריכים לבארו בא' מב' אופנים:

(1) בדפוס הרמב"ם שהל' לפני המהרא"י במקום "ולחפור ולקבור", הל' כתוב "ולחפור לקבר", או "לחפור קבר".

(2) המהרא"י למד דכוונת הרמב"ם במש"כ "ולחפור ולקבור", היינו לחפור קבר.

ולהעיר משבלי הלקט הל' שמחות סי' ט', וז"ל: "והכי אמרינן במס' שמחות ואם לחפור לו קבר או להביא לו ארון ותכריכין או שיבואו קרובים ממקום אחר מלינו ואין בכך כלום"

שוב ראיתי שהרב הנ"ל העתיק קושית המים חיים ותירוצו של נמוקי מהרא"י והקושיא שהקשה על המהרא"י מספר עינים למשפט סנהדרין מו, ב (שמביאו אח"כ). ולכן כמובן עיקר התמיה* היא על מח"ס עינים למשפט.

 (* תמיהה גדולה יותר לכתוב בהקושיא שעל נמוקי מהרא"י שהקושיא תמוה ושלא הבינו כוונתו, וכ"ז משום דאפשר לשנות הגירסא בהרמב"ם או לפרש דו"לחפור ולקבור" היינו לחפור בכדי לקבור, ובפרט כשבנימוקי מהרא"י גופא הובא הגירסא "ולקבור", ועד"ז י"ל במה שכתב אח"כ וק"ל.

(ב) משי"כ "ועי' בשבלי הלקט עניני שמחות ס"א שהביא מהירושלמי דהיא מצד גמ"ח".

במחילת כת"ר טעה בהבנת השיבלי הלקט והירושלמי.

דס"י י"א שבשבלי הלקט הוא, "דין ביטול מלאכה לבני העיר וביטול תורה להוצאת המת לקבורה". והביא שם מאמר הש"ס (מגילה כט, א. וש"נ) "מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה וכו'". ואח"כ כתב, "והר"ר יום טוב מיואני ז"ל פירש דתינוקות של בית רבן אין מבטלין אפ"ל למאן דקרי ומתני דאמרין בפרק כל כתבי הקדש אין מבטלין תשב"ר אפ"ל לבנין ביהמ"ק דאינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא. וכן בירושלמי אבוה דשמואל שלח שמואל לנציבין, שמע דהוה עביד גמילות חסדים, אמר המבלי אין קברים - (כאן) שלחתיך לנציבין, הא אמרו אין מבטלין תינוקות (של בית רבן) כו'. ואני מצאתי בפסחים ירושלמי פרק ואלו עוברין בפסח, ר' אבהו שלח לר' חנינא בר' דזכלי בטבריא, אתון ואמרין לי גמל חסד הוא, שלח ואמר המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטבריא, שכבר נמנו בעליית בית (מרים) (אריס) בלוד שהתלמוד קודם למעשה."

הנה אף דלשון הירושלמי (פסחים פ"ג ה"ז) הוא, "שמע דהוה עביד גמילות חסדים אמר המבלי אין קברים. . אתין ואמרין לי גמל חסד הוא (לפנינו הגירסא - גמל הוא חסד)", אמנם אין לזה שום שייכות עם השקו"ט אם מצות קבורה הוי מה"ת או לא. דאפ"ל אם אבוה דשמואל ור' אבהו ס"ל דמצות קבורה הוי מה"ת, מ"מ שפיר השתמשו בלשון "גמילות חסדים".

כי הלשון "גמילות חסדים" כולל לא רק עצם הקבורה, אלא ג"כ (בלשון הרמב"ם רפי"ד דהל' אבל): "להתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור". ובפשטות בענינים אלו עסקו שמואל ור' חנינא.

ועי' בפני משה בירושלמי שם ד"ה גמל חסד הוא, וז"ל: "מטפל ומתעסק הוא עם צרכי קבורת מתים".

וכדמוכח ג"כ משיגרת לשון השבלי הלקט, דהביא הירושלמי לראי' דאין מבטלין תשב"ר אפ"ל למאן דקרי ומתני. והתם כנראה הכוונה לדין הלוי המת, השייך בנוגע לתשב"ר, ולא בנוגע לעצם מעשה הקבורה.

(ג) מה שהביא שדעת רבנו הזקן הוא דמצות קבורה הוי מ"ע מה"ת. תימה שצ"י למשי"כ רבינו הזקן בס"י תקכ"ו ובקו"א ס"י תצה. ולא צ"י למשי"כ רבינו הזקן לפני זה בסימן ע"ב סע"י ב'. שוב ראיתי שהרב הנ"ל העתיק מראי מקומות אלו מהשדי חמד שמביאו אח"כ ולכן כמובן עיקר התמ"ל היא על השדי חמד.

ועיין מה שכתבתי בקובץ שאלות פירושים וביאורים, קובץ ט' סעי' נב-נה, בביאור שיטת רבנו הזקן.

(ד) מה שהעיר דבה' סנהדרין פט"ו ה"ח ובהל' אבל פ"ד ה"ח כתב הרמב"ם שאצל שאר מתים עוברים בלא תלין, ולא הזכיר שעוברים ג"כ על העשה דקבור תקברנו ביום ההוא, כפי שכתב אצל הרוגי בי"ד.

אישתמיט מינ'י מה שכתב הלח"מ בהל' אבל שם הטעם שלא כתב הרמב"ם דעובר ג"כ על העשה. ופלא שלא הזכיר זה, מאחר שהביא מש"כ הנמוקי מהרא"י, והנמוקי מהרא"י מביא הלח"מ. אמנם כנ"ל שכנראה לא ראה הנמוקי מהרא"י, רק העתיק דבריו ממה שראה בספר עינים למשפט.

ועיין מה שכתבתי בקובץ הנ"ל מה שיש לפלפל בדברי הלח"מ הנ"ל. ושם הבאתי ג"כ מש"כ השאג"א בשו"ת בחזקות סי' ו', לבאר מדוע לא הזכיר הרמב"ם אצל שאר מתים שעובר ג"כ על העשה.

(ה) התירוץ שהביא משד"ח (והוא מהעפרא דארעא ס"ק ע"ז, על הארעא דרבנן אות תקמ"ה. ויש להוסיף שכן תירץ ג"כ הלב שמח (דף יד, ב) (דפוס ווארשא) ד"ה והנ"ל בזה, ובקנאת סופרים (דף יב, א)), ולא העיר על"ש כלל (ע"ד שהעיר על תירוצו של המהרא"י), לא זכיתי להבין, מצד ב' טעמים:

(א) אין שום רמז בלשון הרמב"ם הן בסהמ"צ והן ברפ"כ מהל' אבל, דאיירי דוקא בנוגע לחיוב על הקרובים. ועד"ז אין שום רמז בלשון הרמב"ם רפ"ד שכתב "מ"ע של דבריהם, ולקבור מתים", דאיירי בנוגע להחיוב מצוה על שאר כל אדם היכא דיש להמת קרובים.

ואף שהלב שמח כתב, " . . . דודאי גמ"ח לא שינך אלא לשאינן קרובים דקרובים חיובא ממש אית בהו ומוטל עליהם לקבור מתיהם. והרמב"ם נמי האי סירכא נקט הכא, מ"ע של דבריהם לבקר וכו' ולקבור וכו' ואלו גמ"ח שבגופו וכו' ע"כ. א"כ לא מנה כאן אלא כל אותן שהם משום גמ"ח והן עשה של דבריהם מדרשא דוהודעת להם ודו"ק".

הנה עיין מה שכתבתי בקובץ הנ"ל סעי' ס"ד ואילך, לתרץ סתירה הנ"ל, ושהלשון שכתב הרמב"ם ברפ"ד "ואלו גמ"ח" שינך אפילו אצל קרובים, עיני"ש. ושם הבאתי עוד ב' תירוצים מה שלכאורה יש לתרץ, ומה שיש לדחות התירוצים.

(ב) לפי דבריהם, למה האריך הרמב"ם (ברפ"ד) וכתב "מ"ע של דבריהם) . . ולהתעסק בכל צרכי הקבורה לשאת על הכתף, ולילך לפניו, ולספור ולחפור ולקבור". ה"י מספיק אם ה"י כותב בקיצור - "לקבור מתים", והיינו מפרשים דכוונתו הוא בנוגע להבלתי קרובים.

גם, מדוע בסהמ"צ דשם לדעתם איירי הרמב"ם דוקא בקרובים, לא כתב כל הפרטים שכתב כאן - להתעסק בכל צרכי הקבורה וכו'. אף שסהמ"צ נכתב בקיצור לגבי ספר היד, ובסהמ"צ סמך על מש"כ אח"כ בספר היד).

ועיין מה שכתבתי בקובץ הנ"ל (שם), שלפי תירוצי בסתירת הרמב"ם, מבון מדוע דוקא ברפ"ד מהל' אבל, האריך הרמב"ם בלשונו וכתב כל פרטים הנ"ל, עינ"ש.

הרב שמואל פסח באגאמילסקי
- מינפלוואוד, נוא דזולרזי-

ד. בגליון העבר הביא הרב חיים פרוס את מה שתירצתי (בגליון ש"פ מטו"מ מז (שמט)) על מה שהק' (בגליון קרח, מד (שמו)) על המבואר בלקו"ש חי"ח ע' 366 בענין המנהג לאכול ממאכלי חלב, שלא יכלו לאכול משחיטתם דלפני מ"ת שאז לא היו ברי זביחה ע"כ, ותוכן הקושיא ה"י דהרי מבואר בחולין יז, שלדעת ר"ע הותר להם בשר נחירה וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מהל' שחיטה הי"ז וא"כ למה ה"י הבשר ששחטו לפני מ"ת אסור לאח"ז, כי לא היו אז ברי זביחה, הרי אפילו לאחר מ"ת הותר להם בשר נחירה ומ"ש מבשר לפני מ"ת? ותוכן התי' ע"ז ה"י דהא דלדעת ר"ע היו מותרין בבשר נחירה אין הכוונה שלא היו מחוייבין בכלום אלא נחירתם זוהי שחיטתם וכשם שבשחיטה צ"ל ברי זביחה, עד"ז נחירתם, שזו היתה שחיטתם, היו צ"ל ברי זביחה.

וע"ז הקשה בגליון העבר כמה קושיות שנקודתם הוא שרוצה להוכיח שהנחירה במדבר לא היתה בגדר מתיר אלא ענין שלילי,

אבל בענ"ד לא הבנתי ראיותיו, ובהקדים ביאור החקירה אם נחירה היא פעולה שלילית או פעולה חיובית והיא דבהא דבמדבר הותרה בשר נחירה י"ל בשני אופנים א) שבמדבר לא ה"י איסור נבילה, והנחירה ה"י רק להוציא מבהמה מידי אבר מן החי. ב) שגם במדבר ה"י איסור נבילה, ורק שע"י הנחירה הותרה הבשר מאיסור נבילה, ולפ"ז הנחירה היא בגדר מתיר ופעולה חיובית וק"ל.

הנה בתחילה הביא דמכואר בגמ' "ר"ע סבר בשר תאוה לא איתסר כלל וכו' וכ' "הרי 'מפרש' דעת ר"ע שבעצם לא ה' היתר חדש לבשר נחירה אחרי מ"ת אלא שלא נסוסר בשר נחירה מלכתחלה עד ששכנסו לארץ" עכ"ל.

ולא הבנתי כלל, דטענו חטים והודה בשעורים, הרי הנידון הוא בענין בשר נחירה, ומהו הסבר להביא רא"י ממה דא"י בגמ' על בשר תאוה?! בגמ' שם מכואר דכיוון לדעת ר"ע דבשר תאוה מעולם לא ה' אסור, צ"ל דמה דכתי' לאחר הכניסה לא"י וזבחת מבקרך ומצאנך לא בא להתיר בשר תאוה (כיון שלדעתו מעולם לא היתה אסור כנ"ל) ולכן הוא מפרש שהפסוק בא לאסור בשר נחירה, מכלל דעד אז ה' מותר, אבל עדיין יש לחקור בהא דבשר נחירה ה' מותר עד אז, אם היתה בגדר מתיר או רק להוציא מידי אמ"ה, ופשוט.

וזהו מה שמבאר שם בתוס', דממה שמחליב הכתוב זביחה לאחר כניסתם לארץ מוכח "דמעיקרא לא בעו זביחה", דהיינו שחיטה, ומזה למד רע"ק דמעיקרא ה' די בנחירה, וא"י שייך כלל לכ', להסתפק מהו הגדר של אותה נחירה, וז"פ.

ומה שרצה לדייק מלשון הרמב"ם היו נותרין או שוחטין ואוכלין בשאר האומות דמשמע מזה: דלא ה' חילוק בין נחירת ישראל ונחירת שאר אומות, ולכ' אפשר לתרץ בקל דהכוונה שעצם הפעולה היתה בשאר אומות, אבל בגדרה ה' חילוק, דאצל ישראל ה' לזה גדר מתיר מאיסור נבילה, (ואולי זוהי כוונת הת' מ"מ פרוס שם אבל לשונו אינו ברור דלכ' פשוט דא"י שצריך שהגברא יהי' יהודי אלא א"כ ה"חפצא" הפסולה היא בגדר מתיר, דאם אינה בגדר מתיר אז א"א לכ' לחלק בין איזה גברא עשה הפעולה, וא"ל לכ' כמ"ש דחילוק הוא רק בנוגע להגברא וק"ל).

אח"כ מצאתי שהכלי חמדה לדברים עמוד א' מדייק מהרמב"ם בדבריו, שבמדבר הותר להם נבילה ולא שנחירתם היתירה מאיסור נבילה אבל לכ' אינו מוכרח כנ"ל.

ומה שכ' שהו"ל להגמ' להסתפק בנוגע לבשר נחירה דלפני מ"ת אי מותר לאחר מ"ת, ואם נאמר שזה פשוט דאסור הו"ל להגמ' לומר שזה פשיטא, הנה לפני האחרונים זה אכן פשוט ולא מיד מביא הגמ' הדין הפשוט, ואיני רואה מקום לשאלה.

גם לא ידעתי איך כ' דמדברי ר"י ענגיל אין רא"י לדברי, בו בשעה שמכואר להדיא בדבריו שמפרש שאם נחירתן זוהי שחיטתן הכוונה שלא ה' נבילה (ולא שה' נבילה אלא שהיו מותרין בנבילה) דהיינו שהנחירה הוא מתיר.

אח"כ מצאתי להדיא בפ"י הצ"ח והגרע"א על הדף דנקטו
בנחירתן זוהי שחיטתן פירושה שהנחירה התירה מאיסור נבילה,
ובאמת כן באמור בחידושי הרמב"ן שם (לפ"י חזר סביב
להרשי"ז רייכמאן) שם, וע"ש מדייק כן ג"כ מפירש"י, ועוד.

אלא דאי קשיא הא קשיא שמביא בשו"ת עונג יו"ט סי'
נג בהגה מחדא"ש ביומא דמבואר בדבריו דאף כשבעי נחירה אי
נחר עכו"ם מותר ע"ש כל דבריו, אך לכ' יש לחלק דהרא"ש
לשיטתו דמבואר מדבריו בחולין שם דדעתו דמה שהיו חייב
בנחירה הפ"י שהיו מותרין בנבילה (דלכך לדעתו יש בזה נ"מ
בהל' למעשה, כמבואר באחרונים) וק"ל ועצ"ע בני"ז ואכמ"ל.

עכ"פ לפענ"ד אין הכרח לשום צד, ואדרבא מבואר מכמה
גדולי האחרונים שנקטו כמו שנחירה הוא מתיר, ועדיין
הביאור בדא"פ בהשיחה במקומה עומדת.

ג) מה שהקשה בכללות הרי היו יכולים לאכול המן ולמה
הוכרחו לאכול חלב וכו' ות"י דלאחר מ"ת היו צריכים לאכול
ענינים גשמיים וכו' כיוון שזהו תכלית מ"ת וכו', ולכ' לא
אפשר לתרץ בפשטות דממה שעפ"י הלכ' לא היו יכולים אז
לאכול בשר כ"א חלב, ה"ז הוכחה שישנה שייכות בין חגה"ש
לענין חלב וכו' ואין התקנה מצד מה שעשו בפועל וק"ל.
ולמעיר דבכל אופן צ"ל (מלבד קושיותו מהמן) הרי היו יכולים
לאכול פירות וירקות וכו' וכדו' ולמה התקנה לאכול מאכלי
חלב דוקא, וי"ל ואכ"מ.

הת' גד יעקבי

ה. בלקו"ש חכ"ד ע' 623 בהמכתב כללי ד"ערש"ק פ' כי
תבא אל הארץ, ערב ח"י אלול, ה'תשמ"ג" כותב כ"ק אד"ש
וזלה"ק "וואס די דערהויבונג פון די עניני הרשות וכו'
באשטיטט אין דעם וואס זיי ווערן געטאן לשם שמים, וכו'
און נאכמער און העכער-בכל דרכיך דעהו, וכו'" עכלה"ק.

ובהער' כותב וזלה"ק "לש"ש... בכל דרכיך דעהו:

אבות פ"ב מ"ב. משלי ג' ו וכו' טושו"ע או"ח סר"א (בהיפך
הסדר שברמב"ם) ומסיים "ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד"
- וצע"ק שבשו"ע אדה"ש וכו' השמיט וכו'" עכלה"ק.

והנה במכתבים כללים דח"י אלול דשני השנים שלפני
(תשמ"א ותשמ"ב) ג"כ הביא הענין ד"וכל מעשיך יהיו לשי"ש"
ו"בכל דרכיך דעהו", ובשניהם העיר ע"ז באותו לשון, וזלה"ק
בשני המכתבים הנ"ל בהערות "כל מעשורך,, דעהו: אבות פ"ב
מ"ב. משלי ג' ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח
סי' רל"א, שו"ע אדה"ז סקנ"ו ס"ג", עכלה"ק.

והנה בההער' שבמכ' דשנת תשמ"ג מוסיף כמה ענינים על ההערות שלפני"ז, (ובתוכם: א) הציון לגמ' ברכות, (ב) שמביא בחצע"ג שבשו"ע הסדר הוא היפך הסדר של הרמב"ם, (ג) מעתיק את סיום השו"ע (ד) מה שצע"ק בשו"ע אדה"ז,

(ולכ' צ"ב א) למה לא צויינו ענינים אלו בהמכתבים שלפני"ז? (ב) אם יש סיבה שלא צויינו, למה הוכנסו בהמכ' בתשמ"ג דוקא (ואכמ"ל בענין השינויים במק"א, לדוגמא: במכ' דו' תשרי תשל"ט (נדפסה בהוספות ללקו"ש חי"ט) הלשון הוא כמו שנות תשמ"א ומ"ב, אלא א) שמוסיף ציון לרמב"ם רפ"ה מהל' דעות ב) ומשמיט הציון לשו"ע אדה"ז: ועוד)?

(ג) והנה ישנו עוד שינוי עיקרי בין ההערות, דבהע' דשתי שנים הראשונים כותב וראה רמב"ם וכו' (ועד"ז במכ' כה אלול תשד"מ-שלאחרי' - משא"כ במכ' חי"י אלול תשד"מ, וכנ"ל אכמ"ל ממק"א) כענין נוסף, אבל בהמכ' דתשמ"ג מציין לרמב"ם וכו' כחלק משאר הציונים בהשמטת מלת וראה, ולכ' צ"ב טעם השינוי?

(ד) עוד צ"ל, מ"ש בההער' דמ"ג את הסיום שבשו"ע דלכ' צלה"ב מה ר"ל בזה? (ה) יתירה מזו, אם ישנה איזה חידוש במלים אלו, הרי גם ברמב"ם (שציין לה לפני הטושו"ע) כ' "נמצא המהלך בצד זו כל ימיו עובד את ה' תמיד" ומהו החידוש שבמלים אלו שבשו"ע דוקא (ולהעיר דבטור הלשון הוא "עובד את בוראו כל ימיו", ואכ"מ)?

ומה שאולי אפ"ל בזה בדא"פ, הנה במשלי ג' ו' כתי' בכל דרכיך דעהו וגו', ובמשנה פ"ב דאבות מ"ב תנן וכל מעשיך יהיו לש"ש ואיתא באבות דר"נ פ"ז מ"ז (מצויין בביאור הגר"א לשו"ע סי' רל"א) וכל מעשיך יהיו לש"ש, לשם תורה, שנאמר בכל דרכיך דעהו וגו' ע"כ, הרי דלפי האדר"נ המשנה שבאבות והפסוק שבמשלי אינם שני ענינים נפרדים אלא לומדים הא דכל מעשיך לש"ש מהך פסוק גופא (וצ"ע במפרשי המשנה לאבות שם במקומו),

והנה כ"ק אד"ש ביאר כמ"פ (רא' המצויין בהער' ד"ה און נאכמער און העכער ומ') שישנה חילוק בין העבודה ד וכל מעשיך יהיו לש"ש להעבודה דבכל דרכיך דעהו, וזלה"ק בלקו"ש חי"י ע' 104, "ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" פירושו הוא, שהכוונה בכל עשיותיו אינה לשם ענין צדדי כ"א לש"ש, אבל המעשים עצמם הם עניני חול, אבל העבודה ד"בכל דרכיך דעהו" הוא באופן כזה שבחי' "דעהו" (ידיעת הוי') היא בכל דרכיו ועניניו עצמם - לא שהם בשביל דעהו, אלא שבהם ועל ידם עצמם הוא יודע את הוי"ו עכלה"ק.

(ויל"ל דאין סתירה לזה מהנ"ל באדר"נ שמקור הדין הוא הפסוק, דיל"ל בפשטות דיש בכלל מאתיים מנה, דממה שהפסוק מחייבת המדריגה הנעלית יותר דבכל דרכיך דעהו מובן מזה שצ"ל ג"ם הדרגא הראשונה דוכל מעשיך וכו' (ויל"ל עוד דכיון דא"א לבוא לדרגת בכל דרכיך וגו' כ"א ע"י דרגת וכל מעשיך וכו', הרי בהציווי דבכל דרכיך גו' ובכלל ההכנה לה דוכל מעשיך וכו', וע"ד ~~הפסוק~~ בפו"ר, וקטן בת"ת, וכיו"ב, כמבואר בלקו"ש בכ"מ ואכמ"ל) וק"ל).

ולכ' כן משמע מלשון הרמב"ם סופ"ג מהל' דעות שכ' שם (לאחרי שפרט ההנהגה הרצויה) וז"ל ועל ענין זה צו חכמים ואמרו וכל מעשיך יהיו לש"ש, והוא שאמר שלמה בחכמתו בכל דרכיך דעהו וגו' עכ"ל דמשמע שהם שני ענינים נפרדים (שמביא שני מקורות להנהגה שכ' לפני"ז), ושהציווי ד"וכל מעשיך וכו'" הוא ל' אותו הציווי ד"בכל דרכיך גו'" (דאלי"כ הי"ל וכן אמר שלמה א' ו' או עכ"פ להביא קודם את הפסוק, אבל מלשוננו משמע ש'והוא' קאי על ההנהגה ולא על ציווי חכמים, וק"ל), והבן, ולפני"ז ממה שהביא הפסוק דבכל דרכיך וגו' לאחרי הציווי דוכל מעשיך וכו', לכ' זהו מקור (ועכ"פ אם אינו ראי' לדבר זכר לדבר) להמבואר בשלוח קדש הנ"ל דעבודה בכל דרכיך דעהו היא עבודה נעלית יותר מעבודה וכל מעשיך והבן.

אבל בטושו"ע הלשון הוא "כדכתי' בכל דרכיך דעהו ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לש"ש וכו'" ואי"כ (אף את"ל שאין כוונתו שלומדים זה מהפסוק, רק הם שני דברים נפרדים, מ"מ) ממה שכותב וכל מעשיך וכו' לאחרי שהביא הפסוק לכ' מוכח שמפרש שבכל דרכיך אינה מדריגה נעלית יותר, וק"ל.

והנה החילוק בין מכתבי ח"י אלול לתשמ"א ומ"ב, להמכ' לתשמ"ג הוא דבמכתבי תשמ"א ומ"ב מבואר רק שצ"ל (שני) העבודות דוכל מעשיך יהיו לש"ש ובכל דרכיך דעהו, אבל בהמכ' לתשמ"ג מדגיש שהעבודה דבכל דרכיך גו' היא נעלית יותר מעבודה דוכל מעשיך יהיו לש"ש. ועפי"ז מובן דבמכתבי תשמ"א ומ"ב רק ציון לאבות ומשלי, כי בהם הם שני המקורות לשני עבודות אלו, ואח"כ מוסיף "וראה וכו' - מ"מ נוספות לכללות הענין אבל אין הם המקורות למשי"כ אלא מ"מ נוספות, משא"כ בהמכ' דשנת תשמ"ג, דשם מבאר דבכל דרכיך דעהו היא (לא אותה העבודה ד"וכל ומעשיך" וכו' כ"א) עבודה נעלית יותר, הרי בנוגע לזה הרמב"ם הוא המקור לזה (כנ"ל), ולא מ"מ נוסף, ולכן לא כ' "וראה", וק"ל.

והנה החילוק המבואר בהשיחה בין העבודה דוכל מעשיך וכו' להעבודה דבכל דרכיך וגו' הוא דב"כל מעשיך:כו' (המעשה שעושה הוא מעשה של חול ורק שהיא לשם שמים, אבל דבכל דרכיך גו', הרי גוף המעשה שעושה היא עבודת הו"י - דעהו - .

ולכ' מבואר מזה דלגבי העבודה דכל מעשיך כו', אי"א לומר עליו אז שהוא עובד הו"י דמה שעושה כיון שמה שעושה הוא עניני חול ורק הוא לש"ש, משא"כ בהעבודה דבכל דרכיך וכו' הנה בכל מעשה שעושה ה"ה עובד הו"י והבן .

ועפ"ז מובן בדא"פ מה שהביא כ"ק אד"ש אח"כ את דברי הטושו"ע (וכמקור, ולא כמ"מ נוסף) דאף דאין הטושו"ע מביא שני מדריגות נפרדות, מ"מ יש משם מקור, דיש (לכה"פ) הדרגא השניי', (וכנ"ל יש בכלל מאתיים מנה), כיון שמסיים (בשו"ע, משא"כ בטור, כנ"ל) ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד, דכנ"ל זה שייך לומר רק בדרגא הנעלית יותר (ועכ"פ מעין, וע"ד, הדרגא הנעלית) וק"ל (אלא שבטושו"ע קראו לדרגא זה "כל מעשיך יהיו" וכו', או "ל" באו"א ואכ"מ).

וזוהו מ"ש בההער' - שמביא מקור שישנם שני דרגות, והמקור הוא מהרמב"ם (מהסדר שבה מליאם הרמב"ם דמזה מבואר דבכל דרכיך גו' הוא דרגא נעלית יותר, כנ"ל) ומתושו"ע (אף ש- כמו שצ"ן בחצע"ג - כתבו בהיפך הסדר שברמב"ם. שלכו אי"א להביא ראיה מדבריו, כמו שהובא מהרמב"ם, מ"מ אפשר להביא ראיה מדבריו) ממה שמסיים ומי שעושה כן וכו' (דמזה מבואר דישנה הדרגא הנעלית וממילא גם הדרגא הראשונה, כנ"ל) וק"ל.

והנה בכרכות ד' סג, איתא בגמ' דרש בר קפרא איזו היא פרשה קטנה שכל גופי התורה תלוין בה בכל דרכיך דעהו וגו' ע"כ, ולכ' אי"מ איך תלוי בזה כל גופי התורה? ומפרש בעץ יוסף (שבעין יעקב) היות גופי התורה להגות בה יומם ולילה וזה דבר שא"א כי האדם מוכרח לנוח ולאכול ולשתות וכו' אבל כשעושה זה לש"ש אז זהו ג"כ עבודת הו"י וכו' ע"ש שלפ"ז החידוש של בכל דרכיך דעהו שבגמ' הוא מצד מה שע"ז נק' עובד הו"י ממש (דאל"כ איך מקיים ע"ז והגית בן יומם ולילה), ועפ"ז י"ל דלכן צ"ן לגמ' ברכות דוקא בהמכ' דמ"ג, דשם מדבר על שני העבודות כשני עבודות נפרדות, שבאופן שהם שני עבודות נפרדות, הרי בכל דרכיך וגו' היא העבודה הנעלית, ולכן כשמציין למשלי כמקור על בכל דרכיך גו' שהוא עבודה נעלית, מוסיף ומציין בחצע"ג לברכות סג, דשם מבואר דבכל דרכיך גו' הוא עבודה הנעלית דעובד הו"י כנ"ל, והבן,

ועפ"כ"ז מובן שלא באו כל הוספות אלו במכתבים הקודמים דשם לא היו נוגע, וכנ"ל. וק"ל.

וע"י בהערה ד"ה און נאכמער וכו', ועצ"ע בכ"ז.

הת' ע, ג, וגנר
- תלמיד בישיבה -

ש ל ח ו ת

ו. בנוגע למה שנת' בהתוועדות קודש דש"פ תבא ש.ז.
- בענין השייכות בפרקי אבות (פרקים ג'-ד') לבעש"ט ואדמה"ז.

ונקודת הענין - בפרק ג' רואים שייכות (ב' פעמים) לבעש"ט, א' "דע מאין באת" כחידוש הבעש"ט שהקב"ה מחלי' העולם בכל רגע, ב' הכל צפוי, השגחה פרטית היא בכל פרטי הנבראים.

בפרק ד' ישנו השייכות (ב' פעמים) לאדמה"ז, - שענינו ספ"י החכמה - א' "איזהו חכם הלומד מכל אדם". ב' "ליתן דין וחשבון" בסוף הפרק השייך גם לחכמה, (ע"כ תוכן מהשיחה).

ולמען שמה שרואים שייכות לבעש"ט בפרק ג' ושייכות לאדמה"ז בפרק ד', אפשר שזהו מפני דלבעש"ט יש שייכות לאות ג', ולאדמה"ז שייכות לאות ד'.

ובהקדים המבואר בכ"מ - (ספר הליקוטס דא"ח צ"צ ערך אותיות ע' תשצ"ח, משיחת ע"ד בחירת הרבנים ש.ז. ועוד) על יסוד הגמ' בשבת, המבארת ענין הפנימי שבאותיות לה"ק, ג' ד' ר"ת גומל דלים, ג' (דגומל) זה המשפיע, ד' (דדלים) זה המקבל.

ואלו הם ב' אופני השפעה - אופן הא': "השפעה שעיקרה היא הגומלי" - והלינו שהמשפיע למרות שמשפיע למשהו אחר שהוא דל, מ"מ עיקר ענינו, זה מה שהוא משפיע, ואינו מתליחס כ"כ למצב המקבל (ע"ד ברור באופן של ממילא).

אופן הב': השפעה שעיקרה היא הדלים" - והלינו שהמדובר הוא גם בא' שמשפיע, אבל אופן השפעתו היא שמתייחס לפרטיות מצב המקבל - (הדלים) - (ע"ד ברור באופן של התעסקות).

והנה בהתוועדות קדש דח"י אלול ש.ז. וכן בהתוועדות דש"ק הנ"ל - נתבאר ההפרש שבין הבעש"ט לאדמה"ז, הבעש"ט ה' בדרגת הכתר, ואדמה"ז ה' בדרגת החכמה, ונקודת ההפרש ביניהם - כתר זה מקיף, חכמה זה פנימי.

ועפ"י כל הנ"ל אולי אפשר - שזהו השליכות שבין
הבעש"ט לפרק ג' שזהו השפעה מקיפים, משא"כ אדמה"ז יש לו
השליכות לפרק ד' שזו השפעה פנימית, שמתייחס להמקבל.

הת' שאול משה אליטוב
- תות"ל 770 -

ז. בשיחה של פ' מטות מסעי (שהוגהה ע"י כ"ק אד"ש)
בע' 11 וז"ל: יעדער זאל מוסיף זיין בכל יום מימים אלו
אין נתינת הצדקה (נוסף לשיעור נתינתו ע"ד הרגיל), כולל
בפרט אין צדקה פארבונדן מיט בתי כנסיות ובתי מדרשות "מקדש
מעט" וביום השבת דורך "כסף משנה" בערב שבת (אדער דורך
הכנסת אורחים בשבת), ע"כ.

ויש להעיר ע"ז מצ"ש בלקו"ש פ' וירא ש.ז. הערה 53 וז"ל:
להעיר ממנורת המאור להר"י אלנקאווה פרק הצדקה (ח"א ע'
39) "המשובח שבצדקה היא הכנסת האורחים": י"ל שזהו ג"כ
מ"ש פה שענין הכנסת אורחים הוא ענין הצדקה שיכולים לקיים
בשבת קודש והוא ג"כ מוסבר בסוף הערה שמביא ממהרי"ל
(בגליוני הש"ס)... אבל הכנסת עניים בכלל צדקה היא. (ולהעיר
מגמ' תענית כ"ג ע"ב מהמעשה דאבא חילקיה ששאלוהו רבנן למה
התקדרו השמים עבים מהצד של אשתך ואמר להם "משום דאיתתא
שכיחא בביתא ויהבא רפתא לעניי ומקרבא הנייתה").

* * *

ב) בנוגע למה שהקשה הת' שאול אליטוב שהלא הסדר
דתורה הוא סור מרע ואח"כ ועשה טוב ולמה הסדר באבות
הוא צאו וראו איזה היא דרך טובה. . ואח"כ מסביר בהמשנה'
השנית צאו וראו, , דרך רעה...

וי"ל שיכולים לומר שמס' אבות הוא מדובר במי שהוא
מושלט בתורה ומדות ורק רוצה להשתלם ורוצה להיות חסיד
כמו שכת' בגמ' "האי מאן דבעי למהוי חסידא כו" עיין
בהקדמה לביאורים לפרקי אבות שמביא ההערה 2 רא"י שכ"ק
אדמוה"ז הביא רא"י מהגמ' "חסיד שורפן", ואין שייך לומר
כאן שצ"ל העבודה של סור מרע ועשה טוב מפני שזהו רק
במעשה בפועל אבל פה במס' אבות אין מדברים פה על מעשה
בפועל אלא בדבר נוסף שהוא מילי דחסידותא, ולפיכך צריך
להיות תחילה העבודה עשה טוב ואח"כ סור מרע.

הת' לוי יצחק צירקינד
- ישיבה גדולה ליו' -
לונדון

ח. ב"משיחות" ש"פ תבוא, ט"ז אלול שנה זו (שזכינו והוגה ע"י כ"ק אדמו"ד שליט"א וי"ל גם בקונטרס בפ"ע) הערה 23 מביא מקונטרס "חנוך לנערי" ע' 48 את הפירוש במרז"ל (שבת קנו, א) "אין מזל לישראל", ש"בחי אין, שהוא מקור החכמה, וכמ"ש והחכמה מאין תמצא, הוא המזל לישראל".

ויש להעיר שפירוש זה הובא בעוד כו"כ מקומות, וביניהם: המשך מים רבים תרל"ו פקע"ד, וז"ל: "והגם שרבו הסוברים שאין מזל לישראל, וי"ל, אבל מ"מ בחי אין הוא המזל של ישראל, והיינו בחי האין שממנו תמצא החכ"מ, וממשיך לבאר שם ענין בחי המזלות ד"ונוצרי" ו"ונקה" שורש החו"ב שהם "אין" ו"יש".

ולהעיר אשר הענין ד"חיל בני ומזונא" וכן ענין "אין מזל לישראל" המבואר בקונטרס "חנוך לנערי" שם - מקורם הוא, כנראה, בהמשך "מים רבים" תרל"ו הנ"ל שם, וכמו שמציין בהדיא ב"חנוך לנערי" שם לדי"ה מים רבים הנ"ל.

(ב"חנוך לנערי" שם כותב: "ועי' בד"ה וככה רל"ו, ע' בד"ה וככה שם כו"י. אמנם ב"לוח התיקון" שבסוף הקונטרס (ע' 61) מתקן שצ"ל "מים רבים").

* * *

ומענין לענין באותו ענין:

למ"ש בהערה שם בענין "אין", מקור החכמה, בחי' הכתר - יש לציון גם לאגה"ק ס"ז (קכה, סע"ב ואילך), וז"ל:

"כי החכמה מאין תמצא כתיב, הוא בחינת כתר עליון הנקרא אין בזוה"ק".

ומציין לזה כ"ק אד"ש בהערה בספר "שיעורים בספר התניא" לאגה"ק שם: "ראה משפטים קכא, סע"א: והחכמה כו', ובכ"מ".

וב"לקוטי הגהות לספר התניא" (ביחאווסקי) לאגה"ק שם מציין: ע' זהר שלח קנה, ב, (אבל שם הוא עה"פ "היש ה' בקרבנו אם אין" ועה"פ "היש בה עץ אם אין").

(ועד"ז הובא ענין "היש ה' בקרבנו גו"י מזהר, ובמ"מ לשם צויין לזח"ב סד, ב, וראה גם זח"ג קכט, א).

ובענין מה שהביא בהערה בשיחה שם מלקו"ת ס"פ בחוקותי בענין "דע מאין באת", ד"אין הוא חכמה, כמ"ש והחכמה מאין תמצא" -

יש לציין לתקו"ז תיקון ע (קכז, א) (צויין ב"ניצוצי
זהר" לזהר משפטים שם), וז"ל:

"אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, אי"ן א' כתר
עילאה, י' חכמה, ו' בינה כו"י".

* * *

בשיחה הנ"ל בשוה"ג להערה 9 כותב, וז"ל:

"וזהו"ע דתחית המתים בעבודה הרוחנית - שהרי, אין
לך דבר קר (ענין של מיתה) כשכל האנושי והטבעי, וכשהשכל
מבין ומתפעל מהשגה אלקית, "איז דאס דער אמת'ער תחית
המתים" (קונטרס תורת החסידות רפ"ד, "היום יום" - י"א
סיון)".

ולהעיר גם משחת סדר השני של חג הפסח תש"ג סכ"ט
(לקו"ד כרך ג תטו, א, סה"ש תש"ג ע' 65), וז"ל:

עבודת המוח היא תחית המתים, ניטא קיין קעלטערע
זאך ווי א מת, מוחין הן קרירות, משום זה מוחין הן ענין
מתנינות, התיישובת וסדר, אשר זהו הוראה על קרירות,
וכשמאיר אור אלקי במוח זהו תחית המתים".

הרב צבי הירש נאטיק
- תושב השכונה -

ט. בענין הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד הענין ד"עשה
לך רב", שנתבאר בשיחת ש"פ דברים שבת חזון שנה זו -

כדאי לציין לשיחת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע
דשמע"צ ושח"ת תרצ"ז סל"ב (לקו"ד כרך ב שדמ, ב), מה
שאמר אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, וז"ל:

"אויף איינער מילנער א יחידות - פראגע האט מיר
דער טאטע (כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע) אמאל געענטפערט:

עצת חז"ל איז עשה לך רב וקנה לך חבר, די ביידע
רב וחבר האבן א שייכות צווישן אנאנדער, אויב מען האט
ניט קיין רב, איז דער חבר קיין חבר ניט, אויב מען האט
ניט קיין חבר האט מען ניט קיין רב.

און - האט דער טאטע יעמולט מסיים געווען - עשה לך
רב איז בקבלת עול, און א חבר דארף זיין וקנה לך, אזא
צו וועמען די הארץ קלעפט זיך. אבער א חבר מוז זיין, ווייל

א חבר איז דער מורה דרך וואס צו פרעגין בא דעם רב, און העלפט אויך מקיים זיין דאס וואס דער רב הייסט אין א בפועל ממש. ע"כ.

הרב צ, בן שד"ב
- תושב השכונה -

ל. בענין מה שנתבאר בשיחת ו' תשרי תשל"ה, לגבי אבינו מלכנו, דמאחר שפסק רבינו בהסידור שבכל יום שאין אומרים בו תחנון אין אומרים למנצח - כמנהג ספרד, דלא כמנהגים ורמ"א, א"כ כמו"כ הוא גם לגבי אבינו מלכנו.

הנה לכאורה מקור פסקו בהסידור הוא בשכנה"ג (ופר"ח) סי' קל"א. ומ"מ פסק השכנה"ג (בסי' תר"ב הגה"ט אות ה', ובסי' תר"ד הגב"י אות ה') לגבי אבינו מלכנו (כהמנהגים והרמ"א) דלא תלי אבינו מלכנו בנפילת אפים ותחנונים, ואפ"י כשחל מילה שאין אומרים תחנון מ"מ אומרים אבינו מלכנו. ולפי"ז מהי ההוכחה שרבינו בפסק הסידור יחלוק על השכנה"ג, ויסבור שא"א גם אבינו מלכנו.

ומה שהובא שם בשם הרב חיים נאה, הנה בפסקי הסידור (אות קנא) כתב כן רק לגבי למנצח יענך ולא לגבי אבינו מלכנו.

ומ"ש שם שכן הוא גם בא"א, צ"ע איך להתאים זאת עם מ"ש רבנו הזקן בסדורו שרק בר"ח חנוכה ופורים ע"פ ות"ב אין אומרים אותו, ושינה מ"ש לגבי למנצח יענך, שבכל יום שא"א תחנון א"א אותו.

הרב שלום דובער לויך
- תושב השכונה -

יא. בקשר להפסוק בפרשתינו "אם יהי' נדחך בקצה השמים (לד), וכו', דיבר כ"ק אד"ש באריכות בש"פ נצבים ה'תשמ"ה, וש"פ בראשית תשמ"ו, באריכות אודות פל' "שמים", ותוכן הביאור ה"י שבפשש"מ הכוונה "שמים" הוא "מרחק מסוים גבוה מן הארץ", וביאר בארוכה מ"ש רש"י בפ' ואתחנן עה"פ (ד, לב) "כי שאל נא לימים ראשונים גו' למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים עד קצה השמים" - ובפירש"י שם "מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה". שכוונתו אינו מקצה אחד לקצה השני' ממש, אלא ממקום מסוים עד מקום מסוים, ולמשל בלי הימים, או בלי א"י, או רק א"י וכו', עיין שם אריכות הביאור.

וי"ל: א) כשרש"י כותב "והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה" כוונתו הוא ליתן סימן מהו קומתו של אדם וכו', משא"כ כשלומדים כהנ"ל א"א לדעת מהו בדיוק קומתו של אדם, ומהו "מקצה אל קצה". ב) אפ"ל לפמ"ש ש"מקצה אל קצה" הוא , , הרי סוכ"ס הוא הרבה יותר ממקום גבוה קצת מן הארץ. ג) הפ"ל הפשוט בפסוק "כי שאל נא , , " הוא להדגיש שבכל הבריאה "ימים ראשונים" (כל הימים שלפני"ז) לא הי' דבר כזה... וא"כ כשכותב "אשר מקצה אל קצה" רוצה להדגיש שבכל הבריאה בזמן לא הי' כדבר הזה. ולא רק ממקום למקום מסויים. (היינו: ימים ראשונים: זמן כל הבריאה. "קצה אל קצה": מקום כל הבריאה). בשיחה שם נתבאר שזהו גם הכוונה "אם יהי' נדחך בקצה השמים", היינו בהר גבוה, וכו'. ולכאורה ע"פ הנ"ל שלכאורה איך אפשר לומר שהוא מקום "גבוההקצת מן הארץ" מהי הכוונה "אם יהי' נדחך"... (והרי שלל מה שדיכר בתשל"ו פ' האזינו, ,, עיין בההנחה שם).

ד) בקשר למשנ"ת אודות דור ההפלגה שרצו לעלות עד העננים וכו' - הרי רש"י עצמו כותב שם ד"א אמרו אחת לאלף ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול בואו ונעשה לו סמוכות" - היינו שרצו להגיע לשמים ממש? ה) בקשר למ"ש רש"י בבראשית (א, ח) "שא מים שם מים אש ומים שערכן זה בזה ועשה מהם שמים" ונתבאר שהכוונה הוא כמ"ש "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך" "שקבע לזה תחומו ביום וזה בלילה" - אבל לא לפני זה היו מעורבין ממש, שהרי מעט אור דוחה הרבה חושך . . אלא הכוונה הוא שלא הי' להם זמנים קבועים, וע"ד מכת ערוב "כל המיני חיות רעות ונחשים עקרים בערבוביא,, שפירושו הוא לא "שהי' אחד בתוך השני", וכן בנוגע לאש ומים (שהרי א"א לאש ומים להיות יחד - וקשה לומר שהי' נס... עי"ש בההנחה בארוכה), ואי"מ: הרי רואים בפועל שרש"י כאן אינו כותב "ערבוביא" אלא "ערבן" שבפשטות הכוונה שהי' עירוב ממש. ועוד: רש"י כותב: זה בזה (כמו במכת ברד "בתוך הברד". ועיין מה שכתבתי בזה באריכות (בגליון דפ' ואתחנן ש.ז.)).

הרב יצחק אחנה
- תושב השכונה -

ר מ כ " ם

לב. ברמב"ם הלכות שבת פרק י"ג אמצע סעיף ד'. אבל אם הי' כלי צף על גבי מים ופירות בתוך הכלי ופשט ידו

ולקח מן הפירות והוציא פטור, שהרי לא נחו הפירות על גבי הארץ ונמצא שלא עקר המעל גבי מקום ארבעה.

ומקורו מגמ' שבת ה: ודף צט: בסופו ודף ק.

ובגמ' שבת ק. ואמר אבילי בור ברה"ד עמוקה עשרה ורחבה ארבעה מלאה מים וזרק לתוכה חייב וכו' מ"ט מים לא מבטלי מחיצתא, ופירש"י וזרק לתוכה, מרה"ד מידי דנייחא כגון אבן או מים, ולפי פירושו ההנחה היא על קרקע הבור או מים ע"ג מים. (וכן לפי פירוש ר"ח אין נ"מ בין עקירה להנחה).

ברמב"ם הלכות שבת פ"ד סעיף כג: בור ברשות הרבים עמוק עשרה ורחב ארבעה, מילא מים וזרק לתוכו חפץ ונח על גבי המים חייב, שאין המים מבטלין המחיצות ולפי הנדפס ברמב"ם נראה מלשונו, שההנחה היא על גבי המים וזוהי הנחה טובה, ואולי מפני שגורס מילא לא בור מלא מים, רק מילא מים, ולא מפרש בגמ' כפירוש רש"י שזרק אבן ונח בתחתית הבור, רק גורס מילא, ונח על גבי המים. ומפרש שזהו הנחה גמורה.

ולכאורה מאי נפקא מינא מפרק הקודם סעיף ד' הרי לא נח ע"ג הארץ, ונמצא שלא הניח על מקום ארבעה.

הרב י, גאלדשמיט
- תושב השכונה -

לג. ברמב"ם בהשגות הראב"ד מובא כמה פעמים "הרב היווני" אפשר מישהו מהקוראים הנכבדים יודע על מי כוונתו, נא להעיר.

והנה בהלכות טומאת מת פרק י"ד הלכה ז' משיג הראב"ד על הרב היווני שפ"י אספתי במשנה שזהו חרב, והכס"מ מיישב פ"י זה עסמה שפ"י רבינו שמשון, ואינו מפרש מי הוא רבינו היווני, ובר"ש שם (משנה ד') אספת-חרב כל' לון. וכן הוא בפ"י הרא"ש.

הרב משה לברטוב
- תושב השכונה -

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

פ ר ש ת נ צ ב י ם

יד. בד"ה "זקניכם ושוטריכם" (כט, ט) מפרש רש"י "החשוב

חשוב קודם ואח"כ כל איש ישראל".

וצ"ל מה קשה בפשוטו של מקרא שמתורץ ע"י פירושו של רש"י דלכאורה זה מובן בפשטות וגם צ"ל למה פ"י רש"י את זה דוקא על תיבות אלו ולא כלל בד"ה גם תיבות "ראשיכם שבטיכם"?

הרב אליהו דהאן
- כולל אברכים -
/דהשכונה/

טו. רש"י פרשתינו כט, י"א ד"ה לעברך בברית דרך העברה כך היו כורתי בריתות וכו' ועוברים בנתיים כמ"ש וכו'.

וצ"ל:

למה מביא רש"י ראי' מירמי' דלכאו' כשיש ראי' מתורה ומנביאים צריכם להביא מתורה ולמה לא מביא רש"י ראי' מברית בין הבתרים.

הת' הענעך דוד געץ
- תלמיד בישיבה -

טז. בפירוש"י ד"ה והוא יהי' לך לאלקים (כט, יב): ... ומ"א למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלה והרי אתם קלימין לפניו, עכ"ל.

א) עיין באור התורה על סידור (תפלה) בד"ה להבין בענין ברכת חתנים דף רצ, וז"ל שם:

ובזה י"ל המדרש ע"פ אתם נצבים הובא בפירוש"י (ומביא שם לשון המדרש הנ"ל, וממשיך שם בהמאמר):

דלכאורה אינו מובן דהלא הברכות והקללות תורה שלימה הם וא"כ באמת קשה ממ"ז אם נתחילו הקללות ה"י ראוי שיקלימו על שונאי הש"י וישראל ואם לא נתחילו בהן מה פיוס הוא זה הלא עדיין החשש כדקאי קאי, עכ"ל.

ומתרץ שם בהמאמר קושיא זו ע"פ חסידות,

ולכאורה הביאור בזה הוא, דלאחר שהתורה אמרה שאם

לא יקיימו התורה והמצוות יתקיימו הקללות ח"ו, אם כן, צריך להיות כן, ומה שייך פיוס בזה.

ואיך מתרצים קושיא זו (שמובא בהמאמר) ע"פ פשטות, שהרי מאחר שרש"י מביא מ"א זה, צריך זה להיות מובן בפשטות.

(ב) ועוד לא הבנתי בענין זה, הלא המטרה של אמירת הקללות הוא לכאורה לפעול לראיה על בני"י שלא ימושו מקיים התורה והמצוות וא"כ איך אומרים להם בהמשך אחד: "אל תיראו מכל זה, הרי הכעסתם למקום כמה פעמים והוא מחל לכם, כן יהי' גם בעתיד!"

(ג) ועוד לא הבנתי בהמ"א שהביא רש"י במה שאומר: "הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלה. והרי אתם קיימין לפניו".

הרי אותם בני"י שקיימין לפניו לא הכעיסו למקום, (וכל שכן, לא "הרבה") ועליהם נאמר (ואתחנן ד, ד): ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.

ואותם בני"י שהכעיסו למקום הרי עשה המקום עמהם כלה, כמסופר בפשטות הכתובים בנוגע למעשה העגל, והמרגלים ועדת קורח וקברות התאוה וכו', והלא מפני זה ה' ישראל במדבר ארבעים שנה כדי שימותו כל אתם שנגזרו עליהם למות.

(ד) ומה שהמ"א אומר: ... חוץ ממ"ט שבתורת כהנים לא הבנתי:

לכאורה כוונת המ"א הוא לפרשת בחקותי, ששם נאמרו הקללות.

אבל כשמעינינים שם, וגם בפירש"י, נראה שלכאורה אין שם מ"ט קללות, והיינו: שמפסוק (כו, טז) עד פסוק (שם יז) יש בערך שבע קללות (הגם שכאן לא נזכר המנין של שבע כמו בהפסוקים שאחרי זה).

מפסוק (שם יח) עד פסוק (כ) יש עוד שבע קללות (ועיין שם בפירש"י).

וכן בפסוק (שם כב) יש עוד שבע קללות (ועיין שם בפירש"י).

וכן בפסוק (שם כה) עד פסוק (כו) יש עוד שבע קללות (וע"ש בפירש"י).

וכן פסוק (שם כט) עד פסוק (לא) יש עוד שבע קללות (וע"ש בפירש"י).

הרי עד כאן יש רק 35 קללות, וחסרו עוד 14 קללות להשלים המנין של מ"ט.

ואולי אם נקח בהחשבון כמה קללות שנאמרו אחרי פסוקים אלו עד סוף התוכחה, שלא נאמרו במנין של שבע, אפשר למצוא עוד 14 קללות, עכ"פ בדוחק.

וצריך עיון בזה:

(ה) עוד מה שצריך להבין במ"א הנ"ל הוא שאלת הילקוט מעם לוועז, וז"ל:

למה הוריקו פניהם דוקא לאחרי ששמעו את דברי הקללות שבפרשת כי תבוא, והרי גם מ"ט הקללות שבפרשת בחוקותי חמורים וקשים הם, עכ"ל.

ויש להוסיף שלפי פירש"י בד"ה והיו שמיך אשר על ראשך נחשת (תבוא כח, כג): ...הקל משה בקללותיו, עכ"ל.

(ו) עוד צריך להבין,

לפי ד"ה שברש"י הנ"ל שמשה "הקל" בקללותיו,

למה אמר מאה קללות חסר אחד, כפלים ממה שנאמר בתורת כהנים.

הרב וו. ראזענבלום

- תושב השכונה -

יז. רש"י על פרק כט פסוק יז טל המילים פן יש בכם (השני) אומר רש"י שמא יש בכם לכאורה צריכים להבין מה כוונת רש"י פה מה קשה בפסוק לכאורה רש"י רק מפרש את המלים מה הוא רוצה לחדש כאן, ואם הוא חושב שיש קושיא בפירוש המלים הוא ה"י צריך לכתוב את זה בד"ה הראשון?

הת' שניאור זלמן זאלינץ

- תלמיד בישיבה -

יח. בד"ה "למען ספות הרוה" (כט, יח) מפרש רש"י: "לפי שאוסיף לו פורענות על מה שעשה עד הנה בשוגג והייתי מעביר עליהם וגורם עתה שאצרפם עם המזיד. ואפרע ממנו הכל וכך ת"א בדיל לאוספא ליה חטאי. שלותא על זדנותא שאוסיף לו אני השגגות על הזדנות".

ועיין במפרשים (רא"ם, שפ"ח) מה תיקן רש"י בפירושו על פשוטו של מקרא.

(א) אבל עדיין צ"ל למה הוצרך רש"י להביא לתרגום אונקלוס לראי' שאין זה דרכו הרגילה להביא ראי' לפירושו?

(ב) ואת"ל שכן הוצרך להביאו למה אחרי שצטט את התרגום הוצרך ענה"פ לכתוב "שאוסיף לו אני השגגות על הזדונות" שזה לכאורה רק כפל דברים מהתחלת פירושו?

(ג) למה בסוף פירושו כשכותב שאוסיף לו אני השגגות על הזדונות" מוסיף רש"י תיבת אני משא"כ בתחלת פירושו כותב סתם "שאוסיף לו פורענות"?;

(ד) אחר זה מפרש רש"י בד"ה "הרוה": שוגג שהוא עושה כאדם שכור שהוא עושה שלא מדעת" ובד"ה צמאה": "שהוא עושה מדעת ובתאוה".

צ"ל למה הוצרך לפרש את זה אחר שפ"י מה שפירש בד"ה שלפני זה ולכאורה אם אמנם הוצרך לפרש את תיבות אלו הי' לו לרש"י לפרשם לפני ד"ה למען "ספות הרוה"?

(ה) לכאורה הי' לו לרש"י להעתיק בד"ה "למען ספות הרוה" גם תיבת "הצמאה" מכיון שמפרש אותה בד"ה זה בכותבו: "וגורם עתה שאצרפם עם המזיד... השגגות על הזדונות"?

* * *

(ב) בד"ה "ויתשם הי"י" (כט, כז) מפרש רש"י: "כתרגומו וטלטלינון וכן הננש נותשם מעל אדמתם".

(א) לכאורה אין רש"י מפרש כאן אלא תיבת "ויתשם" וא"כ למה הוצרך להעתיק גם תיבת "הי"י".

(ב) למה הוצרך רש"י אחר שפ"י שהוא כתרגומו להביא גם את לשון התרגום שכמה פעמים רש"י מסתפק בפירושו בתיבת "כתרגומו"? והשאלה היא באופן כללי למה לפעמים כן מביא את לשון התרגום אחר שכותב "כתרגומו" ולפעמים מסתפק בתיבה זו?*

(ג) גם צ"ל למה הוצרך רש"י להביא את הראי' מהפסוק מירמי'?

ה, א, ד,

(* עיין שיחת ש"פ האזינו ש.ז. שביאר באריכות שכשרש"י כותב "כתרגומו", אין הכוונה בדוקא לתרגום אונקלוס. ועיין ג"כ מה שכתב ע"ז הרב י. גרונבוים בגליון דחגה"ס ש.ז. בהביאור בהשיחה.

יט. ישנה שאלה כללית בפרשתינו שצריכה ביאור - והיא:

דכתיב הנסתרות לה' אלקינו וגו' (כט, כח) ועד"ז בפסוקים שלאח"ז מובא ריבוי פעמים לשון זה, עד"מ: "אשר הדיחך ה' אלקיך" (ל, א), ושבת עד ה' אלקיך... ככל אשר אנכי מצוך היום (ל, ב) (ובפסוק זה קשה בפש"מ מדוע בתחילה כותב עד ה' אלקיך. ואח"כ אשר אנכי מצוך היום, ואת"ל שכך צ"ל הסדר, אי"כ מדוע בפסוק שלאח"ז כתיב ושב ה' אלקינו וגו' ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך ולמה כאן לא כתוב אשר אנכי הפצתיך וכיו"ב, ומדוע חוזר ריבוי פעמים על ב' שמות אלו, הן בהמשך הפסוקים, והן בפסוק א' שחוזר ע"ע ב' פעמים.

וע"ד מ"ש "ומל ה' אלקיך, , לאהבה את ה' אלקיך וגו'" (ל, י) דבפסוק א' חוזר על לשון זה ב' פעמים.

ועד"ז בפסוק (ל, טז) כתיב: "אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה' אלקיך, , אברכך ה' אלקיך"? וצ"ב בכ"ז.

הח' שאול משה אליטוב
- תות"ל 770 -

ס. פרק ל' פסוק י' - "כי תשמע בקול ה' אלוקיך לשמור מצותיו וחקותיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך" - וצ"ל א) הרי זה שהכתוב משמיע שהברכות יבואו דוקא "כי תשמע", הרי כתב כבר לפני"ז בפסוק ח' "ואתה תשוב, , ועשית את כל מצותיו" - ואז ויהי' והותירך בכל מעשה ידך וכו', וא"כ למה אומר עוה"פ בפסוק לאח"ז עוה"פ שזהו "כי תשמע". ב) למה מפסיק בפסוק זה בין תשמע ותשוב (כי תשמע, , כי תשוב). ודלא כמ"ש לעיל ואתה תשוב ושמעת בלי הפסק בינם*.

א' התמימים

פ ר ש ת ו י ל ך

ס. בתחלת פרשת וילך מתעוררת שאלה ע"פ פש"מ ואין רש"י מתעכב ע"ז:

* ראה לקו"ש נצבים שנה זו בהערה 14.

כתיב "וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל" (לא, א) ואח"כ בפסוק ג' "ה' אלוֹקֵינוּ הוא עֵבֶר לִפְנֵינוּ" מדבר לבנ"י בל' יחיד ומפסוק ה' משנה ומדבר אתם בל' רבים "ונתתם ה' לפניכם ועשיתם גו' אשר צוית אתכם" וכן בפסוק ו' "חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו" ובסוף פסוק זה עצמו חוזר ללשון יחיש "לא ירפך ולא יעזבך".

וצ"ל פשר הדבר ואיך רש"י לא מתעכב ע"ז.

הרב שלמה הכהן טוויט
- רוסריא ארגנטינא -

כ. בדי"ה זאת השירה הזאת' (לא, יט) מפרש רש"י: "האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו".

וצ"ל מה הכריח את רש"י לפרש שזה פלי' "השירה הזאת" ולא על התורו בכלל ובפרט שעה"פ "והל' כל תמצאן אותו גו' וענתה השירה הזאת גו' כל לא תשכח מפל זרעו וגו'". (לא, כא) פירש"י בדי"ה יכי לא תשכח מפל זרעו" "הרי זו הבטחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי?".

ה, א, ד,

כא. בפירש"י ד"ה ונאצוני (לא, כ): והכעיסוני וכן כל נאוצ' לשון כעס, עכ"ל.
וצריך להבין,

בפרשת שלח (יד, יא) ד"ה ונאצוני, פלי' רש"י:
הרגיזוני, למה לא אמר שם, "וכן כל נאוצ' לשון כעס".

וכן בפרשת קרח (טז, ל): ...כי נאצו האנשים האלה את ה', ושם אין רש"י מפרש כלום.

* * *

: (ב) בפירש"י ד"ה הקהילו אלי (לא, כח):

בלקוטי שיחות חלק כד שיחה ג לפרשת וילך ביאר כ"ק אדי"ש רש"י זה, אבל יש דיוק אחד שלא נתבאר בשיחה הנ"ל (עכ"פ באופן ישר), והוא:

רש"י אומר: ואף בחיינו נגנזו קודם יום מותו לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות, עכ"ל.

וצריך להבין למה משתמש רש"י בלשון בלתי רגיל כלל - "לקיים" - ולא אמר כמו שרגיל כמה פעמים לומר:

שנאמר, או כמו שנאמר.

ועיין בגליון לפרשת ויקהל (שכח) סכ"ב, ששאלתי שם
 כעין זה בנוגע לפירש"י ד"ה ואהלואב (לו, לד), על מה שרש"י
 אומר שם: לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל.

וכ"ק אד"ש ביאר באריכות ש"פ ויקהל שנה זו, שהפירוש
 של "לקיים" שם הוא כפשטות פירושו.

דהיינו שהי' יכול להיות "הירוס" בענין של ולא נכר
 שוע לפני דל, ומשה בא "לקיים" זה, וכו'.

ועיין בהנחת הת', שיחה זו באריכות.

ומובן שביאור זה לכאורה אין לו שייכות לפרשתינו.

(ב) עוד צריך להבין,

רש"י אומר בתחילת פרשת וילך בד"ה לא אוכל עוד
 לצאת ולבוא, וז"ל: יכול שתשש כחו תלמוד לומר לא כהתה
 עיניו ולא נס לחה אלא מהו לא אוכל אֵינני רשאי שניטלה ממני
 הרשות וניתנה ליהושע, עכ"ל.

ולמה לא אמר רש"י כאן (על מה 'שניטלה' ממנו הרשות")
 שהוא לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות.

ה, ו, ר,

כב. רשימת ביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א על פירושי רש"י
 דפ' האזינו.

<u>נת' בהתוועדות</u>	<u>ד"ה</u>	<u>פרק ופסוק</u>
האזינו תשכ"ו	האזינו השמים.	לב, א*
	מדוע אין רש"י מפרש שינוי הלשונות "האזינו השמים" ו"תשמע הארץ".	שם
האזינו תשד"מ		
האזינו תשמ"ב	כי שם ה' אקרא	לב, ג
מוצאי ש"פ האזינו תשל"ט	זכור ימות עולם	לב, ז

- נצו"י ה'תשמ"ו -

מוצאי ש"פ האזינו תש"ט	בינו שנות דור ודור	שם
מוצאי ש"פ האזינו תש"ט.	שאל אביך	שם
מוצאי ש"פ האזינו תש"ט	זקינוך	שם
האזינו תשכ"י	כי חלק ה' עמו	לב, ט
האזינו תשמ"ה	יעקב חבל נחלתו	שם
האזינו תש"ב (פ)	ימצאהו בארץ מדבר	לב, י
האזינו תש"ז	ימצאהו בארץ מדבר	שם
האזינו תש"ז	יסובבנהו	שם
האזינו תש"ז	יבוננהו	שם
האזינו תש"ז	יצרנהו	שם
האזינו תש"ז	יפרוש כנפיו יקחהו	לב, יא
האזינו תש"ח	ירכיבהו על במתי ארץ	לב, יג
האזינו תשמ"א	ירכיבהו על במותי ארץ	שם
האזינו תש"ח	ויניקהו דבש מסלע	שם
האזינו תש"ח	ושמן מחלמיש צור	שם
האזינו תש"ח	חמאת בקר וחלב צאן	לב, יד
האזינו תש"ח	עם חלב כרים	שם
האזינו תש"ח	חלב כליות חטה	שם
האזינו תש"ח	ודם ענב תשתה חמר	שם
האזינו תש"ג (פ)	איכה ירדוף אחד	לב, ל

האזינו תש"ג (פ)	אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם	שם
האזינו תש"מ	ואין מידי מציל	לב, לט
האזינו תש"ל	כי אשא אל שמים ידי	לב, מ
האזינו תשל"ו	כי אשא אל שמים ידי	שם
האזינו תש"ל	ואמרת חי אנכי	שם
האזינו תשל"ו	ואמרת חי אנכי	שם
האזינו תשמ"א	הרנינו גוים עמו	לב, מג
האזינו תשמ"א	כי דם עבדיו יקום	שם
האזינו תשמ"א	ונקם ישיב לצריו	שם
האזינו, נח תשל"א	הוא והושע בן נון	לב, מד
האזינו תשמ"ג	הוא והושע בן נון	שם
האזינו תשכ"ח	שימו לבבכם	לב, מו
האזינו תשל"ה (פ)	שימו לבבכם	שם
האזינו תשכ"ז ²	וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה	לב, מח
ראה תש"מ, והאזינו תשמ"א	וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה**	שם
האזינו תשל"ד (פ)	למה אין רש"י מפרש איך נאמר פרשה זו בפ' האזינו כשנמצא בפ' פנחס	שם

לב, נב, ושמה לא תבוא האזינו תשכ"ו

* הקשר שבין קאפיטל "ל"ב לפרשת האזינו - נת' בשיחת ש"פ האזינו תשמ"א (וראה לקו"ש חט"ז ע' 229 הערה 40, ובכ"מ.

** עד (ולא עד בכלל) "במצרים נאמר...".
 (1 לקו"ש ח"י"ט ע' 329-338. 2) שם ע' 339-347.

הרה"ת יוסף יצחק שגלוב
 - תושב השכונה -

ח ס י ד ו ת

כג. בהמאמר אני לדודי ודודי לי (מוגה) ש.ז. אות ד':
 ובכלל (ובפרט באלול) אני (ישראל) ודודי (הקב"ה), כל אחד מהם הוא לב כביכול להשני, וזה תלוי בהאחדות דישראל (אני) (מה שבהיות המלך בשדה כולם שוים) כמבואר באגה"ק.

וצלה"ב דבאגה"ק ל"א מבואר דכביכול השכינה נקראת בשם לב ונשמות ישראל אברים, והשלימות דאיברים ע"י אחדותם זע"ז פועל שלימות בהלב-השכינה, אבל שישראל הם כביכול לב להקב"ה זהו החידוש כאן בהמאמר, ואין זה מבואר כלל באגה"ק, ואף למה שנתבאר בלקו"ש ח"ט ע' 156 הערה 23 (המצויין בהערה 21) הרי שם רק נוסף הביאור שאהבת-ישראל היא שלימות דהאיברים הנ"ל, מצוותם בלב ולכן זהו מציאות הלב, ולכן אהב"י ג"כ הלב דתורת החסידות כי ע"י אהבת ישראל בלב פועל שהלב-השכינה יהי' כביכול בשלימות כמבואר באגה"ק והיינו מה שהבאנו לעיל דהשכינה-הלב ונש"י-איברים, ורק שנוסף כאן שאהב"י (שהוא פועל שלימות בנש"י-איברים) ענינה לב דנש"י, אבל לא מבואר שישראל הלב דהשכינה כביכול, הלכך צלה"ב מה דמסיים בהמאמר אני לדודי, כמבואר באגה"ק על-זה שכל אחד כביכול לב להשני ולישנא קא דיניקנין.

צבי הירש גרינבערג
 כריסל - בלגיה

כד. בלקוטי ביאורים ח"ב עמוד ק"ע פסקא: "פשט הכתוב ... ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלמ"ט - ופנימיות החיות, אח"כ פנ"י הדבור (ושניהם נלמדים מ'י ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא דנפחה) "נעשה אדם" ורק אח"כ "נעשה" הכפועל - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"באפיו" במשך הדיבור ולא מ"ויפח"!! ע"כ.

שמזה מובן שענין ההמשכה מפנימית אינו שייך להמאמר דנעשה אדם, ולעיל שם בעמוד קס"ב הערה 10): "שבזה מחדש על מ"ש לפנ"ז בפ"ד - כי שם מבאר ששרש הנשמה ז"א מבח"ל פנימיות, ובפ"ה מחדש שגם המשכחה וירידתה לעוה"ז להתלבש בגוף האדם, אף שזהו "ע"י בח"ל האותיות שבמאמר נעשה אדם" כלעיל פ"ד (צד, א), הוא ג"כ מבח"ל פנימיות, אלא שפנימיות זו היא בח"ל "פנימיות ומקור הדבור" ג"כ. שמזה מובן שענין פנימיות ומקור הדיבור זה שייך להמאמר דנעשה אדם, ולכאו' הרי זה בסתירה להנ"ל, ואפשר שהם ב' פירושים.

הרב פנחס קארף
- משפיע בישיבה -

כה. בגליון נג (שנה) שאלתי בנוגע לתיבת "היום" שבכ"מ תיב שזה קאי על היום דר"ה, ובמק"א כתיב דכל מקום שנאמר יום הוא נצחי לעולם ועד?

וע"ז רציתי לתרץ - דזה היינו הך מפני שראש השנה וולל ובמשך בכל ימות השנה.

אבל עדיין צ"כ - דהנה בתניא (אגה"ק ס"ד) שואל מ"ש "מראשית השנה ועד אחרית שנה", שהרי באחרית שנה ותחילת שנה שני' וא"כ הול"ל מראשית השנה לעולם ועד? וע"ז נבאר שבכל ר"ה נמשך חיות חדשה למשך כל השנה, עד לראש ושבנה של שנה הבאה, שאז החיות של שנה שעברה מסתלקת לשרשה, נמשך חיות חדש שלא ה"ל כמוהו.

וא"כ הדרא קושיא לדוכתי' - איך לתווך מ"ש דתיבת "היום" קאי על ר"ה, ובמק"א כתיב שהו"ע נצחי לעולם עד? וצ"כ בכל ר"ה. ובפרט - שבריש פרשתינו כתיב "אתם צבים היום כולכם", דקאי על ר"ה, ובהמשך כתיב "אשר נכ"י מצורך היום" (ל', טז) שבודאי זה קאי על כל הימים,

כמ"ש לאח"ז "ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו וגו'".

הת' שאול משה אליטוב

- תות"ל 770 -

כו. בגליון נב אות יז נדפסה הערה על מאמר ד"ה ראה אנכי ש.ז. ולפני שניגש לברר את הנידון בהערה כדאי להעיר שפלא שהדפיסו הערה כזו שאין לה הבנה כלל, ולפיכך, לפני תירוץ השאלה שרוצה בעל ההערה "לשאול" ננסה להבין מה רוצה בכלל.

במאמר הנ"ל נת' ענין שם הוי' בעבודת האדם, דנקוד הכל היא נקודת האמונה, יו"ד דשם הוי', וזה נמשך אח"כ בהתבוננות (מתשבה מדות..) ולימוד התורה: (דיבור) וקיום המצוות (מעשה).

ובזה בא כותב ההערה והחליט שזה שייך לענין "תלמוד מביא לידי מעשה", ולא ידעתי הא מנין לו, הכוונה בפשטות היא, שנקודת האמונה נמשכת בכל.

ולא הסתפק בזה, אלא הלך לבקוע שערות בקועות, והביא מלקו"ש חלק ח"י ג' ביאורים בענין "תלמוד מביא לידי מעשה", והדרגא הג' היא שהעיקר הוא המעשה המוקף מהתלמוד, והחליט משום מה, שבמאמר דידן מבוארת הדרגא הג' הנ"ל, (ומרוב כלבול העתיק גם כל האריכות בלקו"ש שם).

אח"כ החליט שב"הנחה" של המאמר מוכח דלא כן הוא, והא מנין לו? כי ב"הנחה" שמצא הוי' כתוב "וגם ענין זה כו"י" ולא "דגם ענין זה כו"י", ושלוש תשובות בדבר: א) אפילו אם כתוב כן בהנחה מאימתי מדליקין באותיות בהנחה בלתי מוגה. ב) ב"הנחה" שלפני כתוב "דגם". ג) מה הקשר בכלל להמדובר כאן?

ולסיום הוסיף "ויש לומר דזה הוי' כוונת אדה"ז באגה"ת פ"ד וכו"י", ולא הבנתי: א) מה "יש לומר". ב) מהו "זה". ג) בהנחת המאמר שלפני מצוין לאגה"ת שם.

א' מתושבי השכונה

ש.נ.נ.ת

כז. בסה"מ נביאים ע' כג נדפס ד"ה ציון במשפט תפדה ובמ"מ וציונים (ע' רפא) "נזכר בגוכתי"ק 1133 נז, א"י בסה"מ הקצרים ע' תרכ"ב הע' 136 צויין שבגוכתי"ק הצ"צ

שם נרשם ע"ז "הדרוש ביכעל תקנ"ח שבת חזון" וע"י שם ע' זריט הע' כללית למאמרי תקנ"ח¹. (והעירני א' מאנ"ש ש(ההגהות ל) דרוש זה יודפס אי"ה באוה"ת ני"ך ח"ג), והעירני א' מאנ"ש מד"ה ציון במשפט תפדה תרס"ט,

שם ע' ל'ד נדפס "ביאור הדברים בענין כי על כבוד זופה" ובמ"מ וציונים (שם ע' רפג): "ראה ד"ה כי על כבוד וביאורו בלקו"ת שה"ש מז, ב ואילך סידור קכח, ד ואילך, שה"מ זנחות הר"פ ע' מט ואילך" להוסיף שד"ה זה כאן הוא הנחה זחרת מהביאור שבהנחות הר"פ שם, לקו"ת שם (מז, ג ואילך) ידור שם (קכט, ד ואילך) (מ"ח סיון תקס"ז),

ויש להעיר שהמאמר בלקו"ת שה"ש הוא (כנוסחת) הנחת "פ חוץ מחלק (מז, ג שו"ה כבודע תיבת שז"א עד מז, ד שו"ה א"ך תיבת העליון) שהוא מההנחה בסה"מ נביאים כאן², (כתבי יד נוספים שבהם נמצא המאמר הזה נרשם ברשימת הכתבי יד 'קו"ת הוצאת תשד"מ),

ע' לו שו"ה מה תיבת וזהו עד סוף המאמר (וכע"ז סידור, לקו"ת, הנחת הר"פ שם) ראה ג"כ תו"א ויגש מד, ד "ה ולתוס' ביאור במש"ל ע"פ ויגש כו' יובן ממ"ש בברכה חרונה דנשואין נמצא (בשינוים קלים) בעבודת הלוי ליקוטים ו, א והוא הנחה אחרת מד"ה זה מהרה ה' אלקינו ישמע סידור לח, ב, (מש"פ נשא תקס"ז) ששם ג"כ מבואר בענין המבואר כאן פלה לעת"ל בקול רם דוקא, ועייג"כ ד"ה ואכלתם אכל (גם כן ש"פ נשא תקס"ז) הנחת הר"פ ע' סג והנחת אדמו"ר האמצעי סה"מ תקס"ז ע' רנג מענין זה, ועייג"כ שיחת ש"פ ויגש ז. בענין זה.

1) בהע' כללית הנ"ל "מבין הביכלאך שהגיע לידינו לא דוע כזה הכולל דרושי תקנ"ח" והנה במ"מ וציונים למאמר זה וינין שנמצא חלק ב (צילום) גוכ"ק אדמו"ר האמצעי 1003 וא"כ סתבר שכ"י 1003 הוא הוא "ביכעל תקנ"ח", אבל העיריני א' אנ"ש שמוכח מכל"מ שביכעל זה לא ה' בנמצא תח"י הצ"צ ואולי כוונה להעתקה (חלקית) מביכעל הנ"ל ובפרט שמאמרי תקנ"ח שבת שובה - שבת חנוכה (ש"פ שמות?) נמצאים כנ' בכ"י 1003 ע"י ב(הוספות ל) הערות וציונים לסה"מ אתהלך ע' מד-עג

2) וכן' שכן עשה הצ"צ במקומות נוספים שהרכיב מאמר ' מב' הנחות וראה לדוגמא תו"א לך לך יא, א שמיא, ג קטע מתחיל ולהבין זה היטב עד סוף המאמר הוא הנחת הר"פ (ע' ו' ו"ה תענוג תיבת הנה ע"ת) משא"כ התחלת המאמר,

שם ע' פב נדפס צ"ה ונגד זקניו כבוד (ובע' ציין שכבר נדפס בסה"מ הקצרים ע' קמב ואינו מובן למה הדפיסו (עוה"פ) ולפלא שלא ציין שנדפס בס' שני המאורות יד, ב,

שם ע' קלז נדפס נוסח רביעי מד"ה קול קורא במדבר, והוא הוא הנוסח השני הנדפס לעיל ע' קל אות באות (בשינויים קלים),

שם ע' קצ נדפס ד"ה כי אברהם לא ידענו 'ובמ"מ וציונים (ע' שטו): "נדפס בשינויים בתו"א (פורים) צג, א, וראה בהמ"מ והערות שם" והנה הנוסח שבתו"א היא ממש אותו הנוסח שבסה"מ נביאים כאן בשינויים קלים, (אלא שסוף המאמר מצג, ג, קטע ד"ה וזהו שו"ה ביותר תיבת רק עד סוף המאמר לא נמצא בסה"מ נביאים שם), וכבר העיר הר"א מטוסוב בהערות וביאורים גליון דש"פ ואתחנן תשד"מ אות ז ע' כא שקטע מהמא שבתו"א הובא באוה"ת משפטים ע' א' רט בזה"ל "שמצאתי בכ"י רבינו ז"ל בד"ה כי אברהם לא ידענו וז"ל הזהב" וצ"ע,

ועייג"כ עוד שבמק"א נזכר שמאמר זה הוא מפורים תקנ"ו,

שם ע' רמד נדפס ד"ה יחלינו מיומים להעיר שנדפס בשינויים קלים בסה"מ אתהלך לאזניא ע' כט וראה הוספות להערות וציונים לסה"מ אתהלך (ע' שכב) וש"נ לכתבי יד (וביניהם לגוכתי"ק אדמו"ר האמצעי),

שם ע' רמו נדפס ד"ה ואכלתם אכול (ועי' בהערות וציונים ע' שכז), להעיר שנמ' ג"כ בכ"י 953 וכ"י 864 (ו, ב,) בכותרת "יום ב' פ' חוקת תקס"ז³,

שם ע' רמט "והנה יש ב' ברכות,,, אבל לעתיד תהי' התפלה בקול רם,,, "נסמן לעיל בהערות לע' לו,

בסה"מ כתובים (א) ע' סח נדפס (מאמר קצר) ד"ה בהמות הייתי עמך, והוא נו"א (קצר) ממאמר באותו ד"ה שנדפס בסה"מ הקצרים ע' רכ,

שם ע' פד נדפס ד"ה בפרוח רשעים כמו עשב (ועילן בהערות וציונים ע' רסב) להוסיף שבסה"מ הקצרים ע' תרכו נרשם שמאמר זה הוא משנת תקס"א,

 (3) ע' פתח המארים תקס"ז הע' 77 וסה"מ תקס"ז ע' רנא בהע' ומ"ש על כך בהוספות וציונים להנחות הר"פ ע' רב.

שם ע' קז נדפס ד"ה "להבין שורש הדברים הנ"ל וראה בהערות וציונים לע' קג (ע' רסה),

ראה עכשיו סה"מ כתובים כרך ב ע' מא והערות וציונים לע' לד (ע' רמח),

שם ע' קיג נדפס ד"ה והנה דוד מלך ישראל ועי' בהערות וציונים (ע' רסז),

ראה עכשיו סה"מ כתובים כרך ב ע' קפז (ד"ה וזאת לפנים בישראל) ובהערות וציונים לשם (ע' רעט),

שם ע' קפב נדפס ד"ה הללו את ה' מן השמים ובהערות וציונים לשם (ע' רעח) "נעתק מבונה ירושלים סי' עז" וכבר נדפס בסה"מ הקצרים ע' רמט (חוץ מקטע קטן בסופו שנדפס ע' תצג כמצויין בהערות המו"ל שם על אתר)

שם ע' רכא נדפס ד"ה כמים הפנים בכותרת "להבין ורש הדברים הנ"ל", להוסיף שהוא ביאור על ד"ה הנ"ל בסה"מ תקס"ד ע' צא, ונו"א מביאור זה (הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי) נדפס בסה"מ הנ"ל ע' צה בכותרת "ליל אסרו חג", ולפ"ז מ"ש כאן ע' רכג "ומשנת"ל בפלוגתא אם מצוות בטלות לעת"ל כו"ו הכוונה למ"ש בסה"מ תקס"ד ע' צג ואילך,

שם ע' רכד נדפס ד"ה כמים הפנים בכותרת "ביאור על התורה הנ"ל", והוא נו"א מד"ה זה בסה"מ תקס"ד ע' צז (והוא מאסרו חג הפסח תקס"ד כמו שצויין שם ע' שמח הע' 47),

שם ע' רכז נדפס ד"ה חגרה בעוז מתניה בכותרת "בע"ה פ' חיי שרה בליל שבת" והוא משנת תקס"ג והוא ביאור על אגה"ק סי' א (שנכתב בשנת תקס"ג), נוסח אחר ממאמר זה (הנחת הר"מ בן אדמו"ר הזקן) נדפס בסה"מ תקס"ג ע' לא,

שם ע' רפא הערות וציונים לע' ר ד"ה ואהי' אצלו אמון "נעתק מכת"י 250 מד, א, נוסח אחר נמצא בכת"י 788 (כ), א, נוסח אחר לקו"ת במדבר יז, ד" אמן ברשימת הכת"י בלקו"ת שם כתב בהנוסח שבכת"י 788 הוא אותו הנוסח שבלקו"ת (ושם נסמו כתבי יד נוספים שבהם נמצא הנוסח שנדפס כאן),

שם ע' רפה הערות וציונים לע' רלח "אתה עשית את השמים: ישע"י לז, טז", ואף שהמעילין בישע"י שם ימצא שם את התיבות הנ"ל אמנם בפנים המאמר בע' רלח כתוב "ונק' כח כמ"ש בירמ"י אתה עשית את השמים בכחך הגדול" (ונוסף ע"ז שמפורש בפנים המאמר "בירמ"י הנה נוסף ע"ז בישע"י שם

לא נמצא התיבות "בכחך הגדול") ומוכח שהוא טעות וצ"ל "ירמ' לב, יז"ז כמו שצויין בהוספות לס' אתהלך לאזני' ע' רפד (מ"מ וציונים לע' ח),

בסה"מ כתובים (ב) ע' ב נדפס ד"ה שיר השירים וכבר נדפס בסה"מ הקצרים ע' רעא (עוד ב' נוסחאות ממאמר זה נדפסו בסה"מ הקצרים ע' רסח וע' רסט),

שם ע' ג נדפס ד"ה כל טובים דודיך מלין (וראה גמ"מ וציונים ע' רמ), ולהוסיף שנו"א ממאמר זה (הנחת הר"מ בן אדמו"ר הזקן) נדפס בסה"מ תקס"ה (ח"א) ע' רב (ובשינויים קטנים בתו"א שמות נב, ד), והוא מליל ש"ק פ' בא בסעודה,

שם ע' צח נדפס ד"ה סמכוני באשיות וגמ"מ וציונים לשם (ע' רסא) "נעתק מכת"י 47 ריא, א, ואינו ברור אם הוא לאדה"ז" ולהעיר שהנחה קצרה יותר ממאמר זה נדפס לעיל ע' צ מגוכחתי"ק אדמו"ר הצי"צ וא"כ ברור שהוא לאדה"ז,

שם ע' קה, "הנה נודע ומבואר במ"א בענין ב' אבנים טובות שבחושן,,, "כנ' הכוונה לד"ה ושמתי כדכד (נדפס בסה"מ נביאים ע' קנט ואילך, ושם (ע' שח) נסמן),

שם ע' קיט נדפס ד"ה הראיני את מראיך, וראה זה פלא כל המאמר (מתחילתו ועד סופו) נדפס מלה במלה אנת באות בלקו"ת שיר השירים כ,ב סעיף ג עד סוף המאמר (עם השינויים שבשוה"ג מכ"י 523)⁴,

המאמר הזה הוא מינום ש"פ צנ תקס"ו, נוסח אחר (הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי) נדפס בסה"מ תקס"ו ע' קלה נאילך⁵,

שם ע' קכא נדפס ד"ה על משכבי בלילות נבמ"מ וציונים "נעתק מבונה ירושלים סעיף ע"ו" ושם ע' קכד נדפס נוסח ב' ושם ע' קכז נדפס נוסח ג' נבמ"מ וציונים (ע' רסח) "נעתק מכת"י 139 קעח, א", והנה המתבונן בנוסח א' ובנוסח ג' יראה שהם קרובים זה לזה ואין ביניהם כ"א שינויים קלים, זאת ועוד דבסה"מ הקצרים ע' תקצנ הע' 7 כתב המנ"ל כי ספר בנות ירושלים נדפס מכת"י 139, נעפ"י כל הנ"ל איננו מובן למה נדפס כאן הנוסח הא'.

4) הכתבי יד שרשמו במ"מ וציונים (ע' רסד) לא צוינו ברשימת הכתבי יד, לקו"ת, 5) לא מצאתי ציון זה במראי מקומות ללקו"ת הוצאת תשד"מ,

נוסח נוסף ממאמר זה נדפס בשה"מ הקצרים ע' רעט (וקטע שם ע' תקפה, יניין בהערות המו"ל שם),

השינויים והוספות שבנוסח הא' (בונו"ל) על הנוסח הג' (כת"י 139) מקורם בהנוסח שבשה"מ הקצרים,

שם ע' קמח נדפס ד"ה אכלו רעים וכבר נדפס בשה"מ הקצרים ע' שצג (ולכאו' הוא הנחה אחרת מד"ה זה בשה"מ תקס"ז ע' קב (מליל ש"ק פ' ויחי בסעודה)),

שם ע' קב נדפס ד"ה אני ישנה ובמ"מ וציונים שד"ה זה נדפס בשינויים (קלים) בשה"מ תקס"ב ח"ב ע' שנא ולהעיר שקטע נדפס ג"כ בשה"מ הקצרים ע' רפא (במ"מ וציונים ע') (רסט) "נוסח שני דלהלן נמצא בשה"מ תקס"ב ח"ב, ,, " ומ"ש :נוסח שני דלהלן" הוא טעות),

שם ע' קב נדפס ד"ה אני ישנה והוא ביאור על המאמר ' קב ונדפס (בשינויים) בשה"מ תקס"ב (ח"ב) ע' שנה וא מליל ש"פ תשא,

שם ע' קעט נדפס ד"ה ששים המה מלכות בכותרת "שבת תשובה" וראה מ"מ וציונים שח ולהעיר שמאמר זה כבר נדפס בשינויים קלים בשה"מ אתהלך לאזני' ע' מד והנה המאמרים שלאחריו עד ע' קיד הם על סדר השנה משנת תקנ"ח כמו שנרשם בפרוטרוט בשה"מ הקצרים ע' תריט ואילך ומזה נראה שגם המאמר הזה הוא מתקנ"ח, וראוי נוספת ע"ז שקטע הג' מתחיל "ועל' בפרע"ח בשער נ"א וכו'" (ועי' בשוה"ג) והוא התחלת המאמר שלאח"ז בשה"מ אתהלך שם ודו"ק,

שם ע' קפ נדפס ד"ה מה יפו פעמיד ובמ"מ וציונים (שם ע' רעז) "נעתק מכת"י 1113 נה, א" ולהעיר שלכאו' הוא ביאור לד"ה זה בלקו"ת (שה"ש מג, ב) ובמ"מ וציונים לשם "נמצא בכת"י 1113 צה, א ובסוף המאמר רשום בגוכ"ק אדמו"ר הצ"צ: תורת אדמו"ר בשקלאב כתבה ר' זלמן רויזנעש (ראה פקסמיליא בס' מגדל עוז ע' קעז)",

שם ע' קפה נדפס ד"ה כתיב ועמך כולם צדיקים ובשוה"ג "מאמר זה נעתק מגוכ"ק כ"ק אדמו"ר הצ"צ (בוך 1116 פה, א), והוא ביאור על ד"ה מי יתנך כאח לי (שה"ש ח, א) הנדפס בתו"א תרומה ע"ט, ג", ולהעיר שביאור זה נדפס בשינויים בתו"א שם פ, ד,

שם ע' קצא נדפס ד"ה ובהגיע תור אסתר וכבר נדפס בשה"מ פרשיות ח"א ע' שעט,

שם ע' עדר הערות לע' קעד ד"ה קמתי אני:

"באוה"ת ויקרא כרך א' ס"ע קד ואילך מעתיק כ"ק אדמו"ר הצ"צ קטע מ"מ"ש אדמו"ר נ"ע בד"ה קמתל אני לפתוח לדודי", שהוא מאמר ד"ה זה שלפנינו, בתוספת הגהות וכו' והיות שקטע הנ"ל באוה"ת שם הוא לשון אדה"ז לכן הננו מעתיקים אותם כאן והולך ומעתיק קטע שלם,

להעיר שהקטע הוא נדפס בלשונה באוה"ת שה"ש ע' אתקלב ואילך, במ"מ למאמר זה (אוה"ת שם ע' תתא) "כנראה שמאמר זה הוא הנחה מאחד השומעים, לכן יש בכמה מקומות שאין קישור הענינים וגם הלשו אינו מדוקדק כל כך" ויש להוסיף שהוא הנחה ממאמר אדה"ז,

הת' יוסף יצחק קעלער

- תות"ל 770 -

כח. בסה"מ תרס"ה ע' צט מביא: יובן מ"ש באוצ"ח שגם בעקודים ה"י ביטול.

ולהעיר שכנראה כוונתו הק' לאוצרות חיים שער הע' ספ"ה. ולכאוי ענין זה הובא גם בע"ח שם, ומדוע מציין לאוצ"ח.

* * *

ב) בתניא פ"נ ע' 140 כותב: ולעתיד . . . שהלויים של עכשיו יהיו כהנים לעתיד. ובליקוט פירושים לשם ע' א"סה מביא מקצו"ה לתניא: ע' לק"ת לחזקאל. ובהערות המו"ל שם: ובלקוטי הגהות לתניא בשם הרא"י רבלין.

ולהעיר א) בלקו"ת - לאדה"ז - קרח נד, ב מביא הצ"צ: לתיד יהיו הלויים כהנים כמ"ש בלק"ת מהאריז"ל ביחזקאל.

ב) לכאוי ענין זה מובא בתוס' אריכות בספר הגלגולים פכ"ג (ואעפ"כ אין הצ"צ מציין לשם).

ג) בהקדמת המו"ל שם מבקש לציין לעוד מקומות בדא"ח, ולעשות רצון צדיק בענין זה עכ"פ, יש להוסיף א) אוה"ת קרח ע' תשכז ב) אוה"ת שה"ש-ב ע' תש.

* * *

ג) בסה"מ תקס"ג ע' תשכה מביא הלק"ת בענין מוצא פי ה' ובמראי מקומות לשם מציין: ראה לקו"ת בהעלתך.

ולהעיר א) יש לעיין מדוע לא טרח א"ע לציין הדף. ב) בד"ה אני לדודי ש.ז. מציין שזה בלק"ת מהאריז"ל פ' עקב. ג) חפשי בלק"ת מהאריז"ל ודה"ז בפ' בהעלתך ולע"ע לא מצאתי זה שם. ד) דרך אגב באותו עמוד מציין הפסוק אשת

חיל עטרת בעלה, משלי לא, י. וכנראה שנתחלף לו הכתוב אשת חיל מי ימצא עם הכתוב דידן אשת חיל עטרת בעלה. ה) שם ע' תשכט מביא: שרש המצות הוא תרי"ג אהחין דגלגלתא וע"ז מציין: ראה זח"ב קכט, א. וגם שם כנראה לא זכיתי למצוא הנ"ל.

* * *

ד) בב"י לטור או"ח הל' תפילין ס"ב בענין שצריך לכרוך שער על כל פרשה כותב הב"י בתוך ד"ה ויכרוך: וכתוב בזוהר פ' בא ששער זה צריך שיהיה חוץ לבתים.

ולהעיר שזהר זה נמצא לפנינו בפ' פקודי רלז, ב. וاولי כתב זה הב"י אגב גררא שמסיים: וכתב זה הר' מנחם מריקנט בסוף פ' בא אל פרעה. ואם שגיתי את"ם.

הרב שמואל ח. הכהן.

בגליון שנה כותב הר' זלמן ברנשטיין איזה הערות תח אנשים באגרות קודש אדמו"ר מוהר"ל"צ נ"ע ח"ב:

אהרן, הרה"ק מסטראשעלע, למה אינו מופיע באות ה' לפי שם המשפחה: והורביץ. ועד"ז שואל בשניאוב זלמן בעל ה"תורת חסד", ששם משפחתו "פראדקינ".

הכלל בעריכת מפתח אנשים הוא, שכאשר שם האיש מפורסם בשמו הראשון ושם משפחתו אינו מפורסם נכנס למפתח לפי שמו הראשון, ובכלל הזה המפורסם נהגתי גם אני, גם בשני שמות אלו וגם בשמות רבים נוספים.

אך כלל זה אין יסודותיו מוצקים ולכן טעיתי בו באדמו"ר מנחם נחום מטשערנאביל ובאדמו"ר יצחק מנחם דנציגר, מאלכסנדר,

ומה שכתב שהכנסתיו גם פעם שלישית לפי שם העיר אינו נכון, ששם הכוונה להעיר ולא להאיש:

בח"ד ע' תלד נכתב: האדמו"רים בגור, אלכסנדר וכו', האות ב מורה שהכוונה לשם העיר (ולא ככינאי לאדמו"ר) לכן נכנסו שניהם למפתח רק בשם העיר ולא בשם האדמו"ר.

בח"ה ע' קסד נזכרו כמה אדמו"רים מאלכסנדר, כ"א מהם נרשם במפתח לפי שמו, מלבד זאת נרשמה גם שם העיר.

עוד העיר שם שיש כמה אגרות המועתקות במבוא ולא נדפסו בפנים, ביניהם מונה את המועתק במבוא לח"ה ע' 28 הערה 44; והיא נדפסה שם אגרת א' שלז. ומה שהוסיף בחצאי

רבוץ [ת"ש] - הוא טעות כמובן.

הרב שלום דובער לוי
- תושב השכונה -

ל. בפרקי אבות שאומרים (ולומדים) בשבת זו, בפרק חמישי נשנו כמה דברים במספר של עשהה.

והנה לא בא התנא בפרק זה להודיענו את "עצם" הדבר של ענינים אלו שנשנו במספר של עשהה, שהרי רובן כבר יודע גם הבן חמש למקרא.

והתנא בא רק להודיענו שבענינים אלו שכבר יודעים, יש ענין של מלתא דחסידותא שצריכים ללמוד מזה.

ולפי זה מובן בפשטות למה אין התנא שונה עוד דבי שהם במספר של עשהה כגון:

יש עשהה לשונות שנקראו תפלה

יש עשהה קל וחומר בתורה.

יש עשהה דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות, וכו', וכו'.

שהרי בדברים אלו אין למדים מלתא דחסידותא, ולכן אין להם שייכות לפרקי אבות.

אבל מה שצריך ביאור הוא:

למה אין התנא שונה בפרק זה שיש עשהה ימים בין ראש השנה ליום כיפור,

שהגם שעצם הענין כבר ידוע, אבל בודאי יכולים לעמוד כמה מילתא דחסידותא מזה,

והמילתא דחסידותא הכל פשוט הוא: שזה מורה על חיבה יתירה מהקב"ה לעמו בני ישראל שנתנו להם עשהה ימים שהם מיוחדים לעשות תשובה.

* * *

(ב) וע"ד שאמר התנא בפרק שלישי משנה יד: חביב אדם שנברא בצלם. חבה יתרה וכו'.

חכיבין ישראל שנתן להם כלי חמדה, חבא יתרה וכו'.

* * *

ג) בפרק ששי: משנה ו: והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, , , , והאומר דבר בשם אומרו הא למדת: כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר: ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, עכ"ל.

וצריך להבין:

א) למה מביא התנא ראי' מפסוק רק לדבר זה, ולא לאחד משאר המ"ח דברים, שבדאי יש ראיות מפסוקים עכ"פ לכמה מהם.

ב) לכאורה ה"ל צריך להיות הסדר בהראי' שמביא התנא באופן הפוך, דהיינו:

והאומר דבר בשם אומרו שנאמר: ותאמר אסתר למלך שם מרדכי, הא למדת: כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לם.

ג) ממה שהתנא אומר בסדר זה: והאומר דבר בשם אומרו, דת וכו', משמע קצת עכ"פ, שזה שהאומר דבר בשם אומרו אחד מהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהם הוא מפני שעל ידי מביא גאולה לעולם.

וצריכים להבין השייכות ביניהם.

ד) לכאורה יש פסוק מפורש בחומש שמשם יכולים ללמוד הענין של אמירת דבר בשם אומרו, והוא:

בפרשת מטות פסוק (לא, כא): ויאמר אלעזר הכהן... זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה.

ועיין שם ברש"י בד"ה אשר צוה ה' וגו': תלה ההוראה ברבו, עכ"ל.

ועיין שם בספרי, וז"ל: שהי' אומר דבר בשם אומרו, וכה"א ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי, עכ"ל.

ולכאורה ראי' זה ה"ל מתאים יותר להביא כאן בפרקי אבות (נוסף לזה שזה ראי' מתורה ולא מכתובים),

שהרי המדובר כאן הוא מא' ממ"ח דברים שתורה נקנית, והאומר דבר בשם אומרו, הוא שאומר דבר בתורה בשם אומרו.

משא"כ הפסוק שמביא התנא לראי', ממגילת אסתר, ששם ה"ל הדבר שאמרה אסתר בשם מרדכי לא דבר של תורה אלא ממילי

דעלמא.*

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

ה ל ו ם ל ו ם

לא. ג' אלול - "המאמין בהשגחה פרטית יודע כל מה' מצעדי גבר כוננו אשר נשמה זו צריכה לברר ולקחן איזה בירור ותיקון במקום פלוני. וגם ושמה הלזו הנה מאז נאצלה ונבראה היא מחכה לזמן ירידתה לברר ולתקן את אשר הוטל עליה".

בירור: יש להעיר משו"ע אדה"ז סי' שיט, סעיף א: הבורר. . . שכן במשכן היו בוררים הפסולת שבתוך הסממנים.

וראה סעיף ח': כשם שיש איסור ברירה באוכלין כך ישנו בשאר דברים המעורבים . . .

תיקון: ראה שו"ע אדה"ז סי' שכג, סעיף יו"ד: אין שמותר לבטלו בהיתר, , אסור לבטלו בשבת שהרי אין לו תיקון גדול מזה.

וראה שם סעיף ח': להטביל כלי חדש בשבת... ו לדברי האוסרים... שזהו תיקון חשוב לד"ה... עכלה"ק. (ולפע שטבילה אותיות "הביטל").

נאצלה ונבראה: כנגד עולם האצילות ובריאה.

ח' אלול - "הצ"צ מנה שלשה דברים שבזכותם הצליח בשנת תר"ג בפטרבורג. . . אשר טרח ויגע בדרושי רבינו הזקן"

להעיר ממס' אבות פ"ג מ"ה: כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות.

ל' אלול - "יחידות פירושו".

להעיר שהיום הוא ל' יום לפני יוהכ"פ שאז מתגלה בכל א' מישראל בחי' יחידה שבנשמתו.

* אבל הראי' היא לא (רק) על עצם הדבר לומר דבר כשם אומרו, אלא ע"ז שמביא גאולה לעולם" וזה נלמד ממג"א, וראה ספר ביאורים לפרקי אבות (הוצאה ב) ע' 240.

יא אלול - "כירור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה למטה" - ראה המשך חה"ש, תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה-נ"ו, ע' קפט).

יג אלול - ערלת הלב - ראה תניא, אגה"ק ס"ד.

ח"י אלול - מ' פירט מלמעלה - ראה לעיל (בהלוח) יום יו"ד תמוז. ג' אלול.

כא אלול - אבינו הראשון אברהם בגלל עבודתו במס"נ - ראה לקו"ת פרשתנו מו, ד.

אבינו הראשון אברהם - להעיר ע"פ המבואר בספרים שכל יום מח"י אלול עד ר"ה הוא כנגד חודש מסויים בשנה במילא מובן שכ"א אלול הוא כנגד חודש טבת, והרי כמבואר ומצולק בספרים (דבר יום ביומו - בפתיחתו לחודש טבת) בחודש טבת נסתלק אברהם אבינו.

כ"ב אלול - "צפרנים" . . נטילת ידיים" - ראה שו"ע אדה"ז ס"ד, סעי' י"ח.

כח אלול - "לעסוק בצרכי ציבור" - ראה שו"ע אדה"ז הל' ק"ש, סי' ע, סעי' ד; סי' קו.

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- תושב השכונה -

לעילוי נשמת

הרה"ח התמים מהור"ר שמואל יצחק

ב"ר יוסף בן ציון ע"ה

רייצעס

נפטר בשם טוב ובשיבה טובה

יום ועש"ק פ' נצו"י, כ"ב לחודש הרחמים ה'תשמ"ו

והובא למנוחות בו ביום

ת.ג.צ.ב.ה

נדפס ע"י

משפחת רייצעס

משפחת טעוול

משפחת קיובמאן